ONVPHRII PANVINII VERONENSIS FRATRIS EREMITAE AVGVSTINIANI,

INTERPRAETATIO MVLTARVM VOCVM ECCLESIASTICARVM, QVAE OBSCVRAE VEL BARBARAE VIDENTVR.

Item de Stationibus Vrbis Romæ, libellus.

COLONIAE,
APVD MATERNVM CHOLINVM.
M. D. LXVIII.

Cum gratia & Priuilegio Cæſ. Maieſtatis.

LAVRENTIO CELSO ROMANO XII. VIRO ABREVIATORI, S. D. N. PAPAE A SVPPLICIBVS LIBELLIS REFERENDIS, ET PROTONOTARIO APOSTOLICO EX SEPTEM,

Onuphrius Panuinius Veronensis Frater Eremita, Augustinianus, S. P. D.

NEmo est qui nesciat, me post Deum, operam, industriam, spem, omnes denique fortunas meas in Alexandri Farnesij Cardinalis amplissimi fide, & pietate collocasse. In quo ornando, quia eius magnitudo meas superat vires, quum potis non sim, eos saltem celebrandos perpetuò perscrutatus sum, qui in eius clientela essent, vt quæ Domino, virium imbecillitate præstare nõ possum, id saltem eius clientulis amicis meis conferrem: ex his, quia principem locum familia tua non obtineat, nemo est qui dubitet. Multis enim beneficijs, fauoribus, studijs ab ipso ornata, & ipsa vicissim omnem industriã suam in eius voluntate exequenda posuit. Hanc rem Vrbi Romæ pater tuus Ioannes optimæ fidei, industriæ, & incredibilis diligentiæ homo viuens ostendit. Eandem modo profitetur Ascanius Patruus tuus, vir supra fidem industrius, in hominum proborum amicitia excolenda accuratus, patroni amantissimus, in exequendis maximarum rerum arcanis promptissimus. At hæc quanquam magna, exteriora sunt. Tu adhuc iuuenis magnis muneribus honestatus, optimis moribus adeo litterarum studia, & præclaras actiones adiunxisti, vt eximiæ cuiusdam, & inusitæ virtutis in te breui futuræ, spem omnibus attuleris, quam vt magis, magisque accenderem, animumque tuum ad præclara quæque persequenda, quæ occepisti, inflammarem, hac epistola te conueniendum duxi, quam breui huic libro præposui, in quo multas ecclesiasticas obscuras voces Latinas, Barbaras, Græcas, quę passim à scriptoribus ecclesiasticis vsurpatæ occurrunt, illustraui, ijsque breue de Stationibus re in Vrbe frequentissima, opus adiunxi: quas lucubratiunculas tuo nomine publicare constitui, tum vt meum erga te ardenti virtutis studio præditum, aliquod extaret obseruantiæ signum, tum vt omnes agnoscant, me in hominibus celebrandis non omninò iudicio caruisse. Vale Roma Kalen. Septembris Anno M. D. LXVII.

ONVPHRII PANVINII VERONENSIS FRATRIS EREMITAE AVGVSTINIANI,

INTERPRAETATIO VOCVM ECCLEsiasticarum, quæ obscuræ, vel barbaræ videntur.

QVum paſsim in Hiſtorijs eccleſiaſticis, & præſertim Romanorum pontificum vitis, multæ voces barbaræ, inuſitatæ, ex Græcis Latinæ redditæ, alienis aliquando à ſuo ſignificatu ſenſibus, metaphoricè acceptæ, & ideo minus cognitæ, inſertæ ſint: operæ pretium facere exiſtimaui, ſi breuem earundem interpretationem, & expoſitionem, ex vetuſtiſsimis quibuſdam ſcriptoribus cõſtituerem, quo omnia legentibus clariora, & apertiora ſeſe offerentia, eorum in legendo aſsiduam curam & diligentiam non remorentur: ſunt autem eiuſmodi,

OFFICIA, Siue Magiſtratus
Domnus, Papa
Epiſcopus
Cardinalis
Archipresbyter
Presbyter.
Pœnitentiarius maior
Pœnitentiarij minores
Archidiaconus
Diaconus
Palatinus, vel Baſilicarius
Regionarius
Stationarius.
pater Diaconiæ
Archiſubdiaconus vel
Prior Subdiaconorum
Subdiaconus
Regionarius
Baſilicarius ſiue S. R. E.
Palatinus
Oblationarius
Stationarius
Manſionarius
Manſ. primus
Acoluthus
Regionarius
Stationarius
Supulmentarius
paracellarius
Primicerius ſcholæ cantorum
Schola cantorum
Chorus
Primus ſcholæ paraphoniſta
Secundus ſcholæ paraphoniſta
Tertius ſcholæ paraphoniſta
Quartus ſcholæ, qui &
Archiparaphoniſta
Vicedominus
Maiordomus
Veſtiarius
Cãcellarius, alias Bibliothecarius
Camerarius
Primicerius S. R. E.
Secundicerius S.R.E.
Arcarius
Sacellarius, alias Sauularius
Protoſcriniarius
Scriniarij XII.
Primicerius defenſorum
Defenſores
Defenſores regionarij
Aduocatores

Adminiculator
Primicerius Iudicum
Iudices
Primicerius Notariorum
Protonotarij
Notarij regionarij
Nomenclator
Roga.

SACRAE AEDES, ET earum partes

Ecclesia
Titulus
Parœcia
Oratorium
Martyrium
Diaconia
Xenodochium
Monasterium
Gremium Basilicæ
Camera Basilicæ
Absis
Confessio
Ambo
Secretarium.

AEDIVM SACRARVM ornatus

Patenæ, alias Patinæ
Calices ministeriales maiores, minores
Amulæ, alias amæ
Colatorium
Pugillares
Scyphi
Metretæ
Hydriæ
Thymiamaterium
Peluis ad Baptismum
Corona, alias pharum cantharum cum Delphinis totidem
Ceroſtota
Phara canthara cum delphinis totidem, in quibus ardebat oleum
Canthara ceroſtota
Lucerna cum Lychnuchis
Gemelliones

VESTIVM GENERA

Anaboladium, alias Anabolagium
Alba
Cingulum
Orarium
Mappula
Colobium
Dalmatica
Planeta, alias Casula
Pallium
Mitra
Offertorium
Phanon
Naccus

OFFICIA SIVE MAGISTRATVS.

DOMNVS pro Dominus, per Syncopen dicitur, qua appellatione olim Pontificem Romanum, mox, & alios episcopos venerationis causa honorabant. Pontificem enim Domnum apostolicum uocabant: nam dominus terroris, non reuerentiæ vocabulum esse existimabant.

PAPA Græca vox, quæ Latinè dicitur papus, auum significat, id est, patrem patris, Ausonius ad nepotem,

.... Papos auiasque trementes,
Ante ferunt patribus seri noua cura nepotes.

Apud Bithynios cognomen Iouis erat, qui dicebatur Iupiter Papas, id est, pater. Hanc vocem omnes antiqui Christianorum episcopi pro patre, siue maiore patrē frequentarūt (auus enim aliquando maior pater dicitur) & præsertim magnarum, & insignium vrbium, vt Romæ, Carthaginis, Alexandriæ, Antiochiæ, Hierosolymorum, & similium. Cornelius enim Episcopus Romanus presbyteri, eiusdem ecclesiæ, & alij multi in epistolis suis Cyprianum Carthaginiensem Episcopum papam, & papatem vocant. Dionysius Alexandrinus Episcopus Heraclam prædecessorem suum, in epistola ad Philemonem presbyterum Romanum, beatum papam nominat. Similiter Athanasius, Theophilus, & Cyrillus Episcopi Alexandrini, papæ dicuntur. Sidonius in epistolis suis passim omnes Galliarum Episcopos, ad quos scribit, papas appellat. Hæc vox, post Gregorij primi tēpora, reliquis episcopis adempta, soli Romano pontifici attributa est. Qui & apostolicus est aliquando dictus, ob præcipue apostolicæ sedis, cui præest, reuerentiam.

EPISCOPVS, Magistratus apud veteres nomē fuit, cuius munus erat panis, & cęterarum rerum, quæ ad cibum pertinent, curam habere: vt colligi potest ex verbis Arcadij iurisconsulti Dig. Lib. L. Tit. de muneribus, & honorib. Quæ vox ab operatione deducta est: nam vel ab ἐπισκοπεῖν venit, quod significat speculari, considerare, vel ab ἐπισκοποῦμαι, quod est uisito, siue speculor. Quod nomen ad Christianorum pontifices translatum est, qui Episcopi, vel visitatores, seu inspectores, obseruatores, & speculatores dicti sunt: quòd illorùm præcipuè officium sit, gregis sibi commissi curam gerere, & mores explorare. Hac voce vsus est Cicero lib. VII. epistol. ad Atticum: Vult Pompeius me esse, quem tota hæc Campania, & maritima ora habebat, Episcopum, ad quem delectus, & negocij summa deferatur.

CARDINALIS vox variè accipitur. Vitruuius lib. IIII. cap. VI. Fores ita compingantur (inquit) vt scapi cardinales sint ex altitudine luminis totius duodecima parte. Et libro X. cap. XX. ait: Eæ concludantur supernè inter cardinatis trabibus, supra trabes collocentur capreoli cardinibus alius in alium conclusi, in altitudine excitati pedes IX. Et capite XXI. eiusdem libri: Erigebantur, & arrectaria duo compacta pedum XXXV. crassitudine sesquipedali, latitudine pedum II. coniuncta capitibus, transuersario cardinato tigno, & altero mediano inter duos scapos cardinato, & laminis ferreis religato. Hic Vitruuius scapis cardinatis, significat cuspidibus & dolatis linguiculis compactos vel incorporatos, ita vt apud Vitruuium idem sit cardinalis, quod annexus, vel insertus, vel compactus. Hæc vox in eandem ferè sententiam frequens est in registro D. Gregorij, & epistolis pontificum Romanorum decretalibus. Quibus is Cardinalis dicitur presbyter, vel diaconus, qui certæ alicui ecclesiæ vel diaconiæ proprius, & ad certi alicuius tituli siue ecclesiæ ministerium ordinatus, insertus, annexus, & (vt ipse loquitur) incardinatus est: Nam S. Gregorio idē est, Cardinalem cōstituere in aliquo titulo vel

ecclesia, quod incardinare alicui ecclesiæ, vel in aliqua ecclesia cardinare. Idem etiam de Episcopis dicit, quod de sua ecclesia ad aliam necessitatis causa translatos, episcopos quidem ecclesiæ suæ, illius verò, ad quam translati sunt, sacerdotes, siue pontifices cardinales vocat: quæ vox non solùm Romanæ, sed omnibus alijs ecclesijs per prouincias communis est. At quoniam episcopus, presbyter, vel diaconus ita cardinatus, & constitutus principem locum in ea ecclesia, cui incardinatus erat, tenebat: hinc factum est, vt cardinalis vocabulum, pro præcipuo siue principali acciperetur, in quam significationem Seruius super 1. Aeneidos: Ventos quattuor Cardinales principales interpretatur. Et D. Cyprianus libellum de cardinalibus. i. de principalibus Christi operibus scripsit, & vox cardinalis in antiquis pontificum decretis, & præsertim S. Syluestri in concilio Romano reperitur. Isque dicitur presbyter, vel diaconus Cardinalis alicuius tituli, vel diaconiæ, qui eiusdem præcipuam curam gerit, omnesq; alios earundem ecclesiarum ministros gubernat, & moderatur. Hoc porrò nomen omnibus ecclesijs commune, multis adhuc hæsit, vt Rauennati, Pisanæ, Mediolanẽsi, Compostellanæ, & alijs, sed potissimùm Romanæ: quia sicut Romanus pontifex omnium Episcoporum princeps est, ita & sacerdotes Romanæ ecclesiæ omnium ecclesiarum clericos dignitate & honore antecellunt: hinc Cardinales hodie tantùm appellari videntur. sed de hac re latius in libro, quem de origine cardinalatus scripsi, disputaui.

PRESBYTER Græcè, Latinè senior dicitur. Augustinus, Etiam grandioris ætatis, & (sicut scriptura loquitur) plenum dierũ posse dici seniorem, hoc est, presbyterum, quæ vox maioribus natu, & communi cum episcopo concilio, ecclesiam gubernãtibus, sacraq; mysteria tractantibus, attributa est, vt presbyteri, id est, seniores vocarentur. Hinc Tertullianus in apologetico cap. XXXIX. Nobis præsident probati quique seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti. Quorum primus Archipresbyter dicitur. i. primus presbyter, quemadmodum Archidiaconus, & Archisubdiaconus diaconorum, & subdiaconorum primi, & principes. Ex presbyteris porrò Romanæ ecclesiæ quidam super pœnitentes constituti sunt à Simplicio papa, vt his verbis docet Bibliothecarius: Hic constituet ad Sanctos Petrum, Paulum, & Laurentium hebdomadas, vt presbyteri ibidem manerent propter pœnitentes & baptismum: regionem tertiam ad Sanctum Laurentium, primam ad Sanctum Paulum, & sextam, vel septimam ad Sanctum Petrum. Hi presbyteri pœnitentium vocati sunt, qui eorum exemologeses audiebant. Quorum primus maior pœnitentiarius dictus, hodie est Cardinalis, reliqui minores pœnitentiarij, non Cardinales, vocati.

DIACONVS, Græcè, minister Latinè dicitur. Apostoli verbi Dei prædicationi vacantes, quum inopia laborantium subleuationi attendere nequirent, ministros septem, quos diaconos appellauere, elegerunt. Quibus pauperum, & viduarum cura (vt Lucas Act. 6. tradit) demandarunt. Apostolorum exemplo Euaristus papa primus in Romana ecclesia septem diaconos ordinauit, qui, cùm presbyteri docendis populis, & sacramentis administrandis attenderent, ipsi viduis, pupillis, pauperibus, & egenis, ex ecclesiæ thesauris, & oblationibus fidelium, subuenirent. Hi quum antè præscriptum sibi, & certum locum non haberent, sed eorum munia in promiscuo essent, primus vrbis regiones singulis diuisit Fabianus Papa, certaque loca assignauit, quæ diaconiæ, & pauperum hospitalia dicta sunt: quibus ij præerant, & in suis quisque regionibus fidelium pauperũ necessitatibus, ex ecclesiæ pecunia, & Christianorũ eleemosynis à subdiaconis collectis, atq; ab ipsis custoditis, quantùm in se esset, suppeditabat. Ex ipsis aũt primus, vel antiquior, cum Episcopi, cleri, populiq; consensu electus Archidiaconus, vel Diaconus Cardinalis. i. principalis vocabatur, quemadmodum presbyterorum primus archipresbyter. Vnus igitur tan-

tur tātùm vetustissimis tēporibus erat diaconus cardinalis, vt ex actionibus synodi Romanæ sub S. Siluestro Papa celebratę, liquet, qui & archidiaconus, & diaconus circūlustrator, & perscrutator vocabatur. Longo tēpore pòst diaconorū in ecclesia Romana numerus auctus est, & ex septē quattuordecim primùm, deinde XVIII. facti, qui omnes vt ab alijs diaconis non cardinalibus differrent, quorū multi in vrbe erāt, Diaconi cardinales vocati sunt, id est, principales, qui pręcipuè hospitaliū, & diaconiarum ministri erant. Ex his porrò XVIII. quattuordecim regionarij vocabantur, quòd singularum regionum, quæ XIIII. erant, diaconijs præessent: quattuor palatini, vel basilicarij dicti, quòd in palatio, & basilica Lateranensi papæ ministrarent. Diaconi verò Stationarij nomen perpetuum non erat, sed ad tempus. Ita enim appellabatur is, qui ea vice pontifici ad stationem aliquam profecto ministraret. Antiquitus erant diaconi testimoniales, qui episcopum prædicantem custodirent, qui vsus iam diu exoleuit. De diaconis, & subdiaconis, ita scribit Ioannes Diaconus in vita sancti Gregorij: Prudentissimus paterfamilias Christi Gregorius singulis Diaconijs, vel Xenodochijs, viros idoneos deputauit, quos, vt securius imò sagacius in opere pietatis & misericordiæ laborarent, priuilegijs muniendos esse decreuit: Quia (inquit) te virum religiosum, & mensis pauperum exhibendis idoneum nouimus, ideo te diaconiæ eligimus præponendū, & ne qua tibi nascatur ex hac administratione dubietas, hac te munitione prospeximus fulciendum, constituentes, vt de hoc, quod ad mensas pauperū, vel diaconiæ exhibitionē percepisti, siue subinde perceperis erogandum, nulli vnquam hominum cogaris ponere rationem. Hos ego puto in libello Romani ordinis vocari patres diaconiæ.

SVBDIACONVS, quanquàm ordinis subdiaconorum nulla in sacris litteris mentio extet: vetustissimus tamen is in ecclesia est, & sub ipsa apostolorum tempora institutus, de quo Ignatius in epistola ad Antiochenos meminit, qui salutat presbyteros, diaconum & subdiaconum. Hic antiquitus sacer ordo non erat, nec certo deputatus officio, nisi tantùm clericali, vel diuino: tunc enim in Missa nec euangelium, nec epistola cantabatur. Adiunctus autem fuit diaconorum adiutorio, quibus subministrabat. Fabianus papa Romæ septem subdiaconos primus constituit, qui septem notarijs à Clemente papa institutis imminerent, vt res gestas martyrum in integrum colligerent: & cùm septem diaconi, vt ministrarent pauperibus Christianis, totidemq; notarij, vt martyrum facta describerent, per vrbis regiones sparsi essent, ijs ipsi subdiaconi iuncti fuerunt. Ideo etiam ipsi subdiaconi regionarij vocati sunt, vt regionum, primæ, tertiæ, quartæ, & septimæ: & præsertim postquàm alij septem subdiaconi, qui, quòd Missarum celebrationi in basilica Lateranensi per vices suas deseruirent, S.R.E. siue basilicarij subdiaconi sunt vocati, instituti fuerunt. Nam ecclesiæ maiestate aucta, subdiaconi ad epistolæ lectionem, & ministerium Altaris acciti, & sacri ordinis participes facti sunt: & propterea regionarijs, qui per regiones diebus stationū pontifici ministrabant celebranti, septē alij additi, & ad quartūdecimū numerū aucti. Ioannis subdiaconi regionarij regionis primæ mentio est apud Bibliothecarium in vita Sancti Siluerij Papæ. Hi porrò S.R.E. subdiaconi basilicarij: quòd pontifici certis officijs assisterent, & seruirent, vt in camera, in mensa, & in processione crucem ante ipsum deferrent: Palatini etiā subdiaconi dicti sunt. His in schola cantorum VII. alij additi, eorumq; numerus vnus & viginti factus. Quorū primus Archisubdiaconus, Primus, vel prior subdiaconorum in libris Romani ordinis nuncupatùr. Ex his porrò subdiaconis is oblationarius dicebatur, ad cuius per vices ministerium pertinebat suscipere oblationes, pontificis Missam celebranti factas, & eas archidiacono præsentare. Stationarius verò erat is, qui hebdomada sua epistolam in stationibus, papa Missam celebrante, cantabat.

MANSIONARIVS, dictus est custos, & conseruator ædium ecclesiastica-rum, templorum, & altarium: item familiaris & domesticus, à mansione. Multi ex his erant in ecclesia Romana, quorum maior, primus mansionarius vocabatur: Vnius horum, & eiusdem muneris meminit D. Gregorius in libris Dialogorum. Hodie in multis ecclesijs extant, curamq; psalmodiæ, & altarium habent.

ἀκώλυτος ACOLVTVS, à Græcis is dictus est, qui nullis minis ab instituto poterat reuocari. Quare Stoici Acoluthi dicti sunt, qui impium putabant, mutare sententiam. A Christianis hoc nomine dicti sunt ij sacrorum ministri, qui, quum ipsi sacris non operarentur, ab illis tamen non excludebantur. Dicti Acoluthi, quasi non prohibiti, à priuatiua particula α & κωλύω, quod significat prohibeo. Hinc eorum ministerium diuersum fuit à diaconorum, & subdiaconorum, qui sacris communicabant, munere. Ministrabant porrò episcopis & ecclesijs, in his, quæ ad sacra facienda pertinent, vt in parandis mappis & in altaribus, luminibusq; accendendis, & in ferendis ijs, quibus in sacris faciẽdis, vsus erat. Fuerunt multi in vrbe Acoluti, Palatini, vel S.R.E. qui Papæ ministrabant in Palatio, & Basilica Lateranensi. Regionarij, qui in regionibus diaconis seruiebant. Stationarij, qui in stationibus Papæ celebranti præsto erant.

SVBPVLMENTARIVS. Quid eiusmodi voce veteres significare voluerint, haud certò scio. Nisi is Subpulmentarius fuerit, qui pauperibus ea eleemosynarum genera è Palatio Pontificis distribuebat, quæ vel mensę superfuerant, vel ad cibum pertinebant. Quod innuere videtur Bibliothecarius in vita Hadriani Papæ.

Is etiam Paracellarius dicitur.

PRIMICERIVS SCHOLAE CANTORVM. Quanquam tempore S. Syluestri papæ, & posteà plures & magnæ fuerint in Vrbe basilicæ conditæ, nõ tamen singulæ clericos, vel monachos speciatim habebant, qui in illis sacra officia celebrarent. Presbyteri enim titulis, diaconi diaconijs præfecti, suo quisq; tantùm muneri vacabat: illi sacris administrandis: hi pauperum subuentioni procurandæ. Psalmodia verò quotidiana in omnibus ecclesijs tunc in vsu non erat: nam singulis Vrbis Basilicis reditus adhuc assignati non erant, quibus possent singula collegia canentium nutrire. Ideoq; schola cantorum instituta fuit, quæ Vrbi communis erat, & ad Stationes, processiones, singulasq; diebus eorundem festis, ecclesias Vrbis cõueniebat, ibique sacra officia, & Missarum solennia pontifice, vel presbytero celebrante, decantabat. Hæc schola cõmunibus sumptibus viuebat, habebatq; magnæ in Vrbe dignitatis, & existimationis præfectum, qui Primicerius, aliâs prior Scholę Cantorũ vocabatur, cuius opera optimi iuuenes selecti in cantu, lectione sacrorũ librorũ, & optimis moribus instituebãtur. Hinc origo Primiceriorum per alias orbis terrarũ ecclesias cathedrales manauit, de quorum officio, & dignitate XXV. distinct. mentio est. Hanc scholam eam esse opinor, cuius initium scribit Bibliothecarius in vita Hilari Papæ sic: Hic constituit in Vrbe ministrales (id est clericos) qui circumirent constitutas Stationes, id est, ministrando sacris, & psallendo. Quanquàm Ioannes diaconus lib. II. de vita S. Gregorij papæ ipsam hanc scholam S. Gregorium constituisse scribit: quod potius de eius quadam reformatione, siue restitutione intelligendum esse opinor, quàm de prima institutione, quæ longè ante fuisse necesse est. Sic autem scribit: Scholam cantorum, quæ hactenus in ijsdem institutionibus in sancta Romana ecclesia modulatur, constituit, eique cum nonnullis prædijs duo habitacula, scilicet, alterum sub gradibus ecclesiæ Sancti Petri apostoli, alterum verò sub Lateranensis patriarchij domibus fabricauit, vbi vsque hodie lectus eius, quo recumbens modulabatur: & flagellum ipsius, quo pueris minabatur veneratione cõgrua, cum authenthico antiphonario reseruantur. De hac schola cantorum huiusmodi Statutum reperi in libro peruetusto Romani ordinis: Pri-

nis: Primùm,in quacunq; ſchola reperti pueri bene pſallentes,tollantur,inde nutriantur in ſchola cantorum, & poſteà fiant cubicularij. Si autem nobilium pueri fuerint,ſtatim in cubiculo nutriantur,& hanc accipiant poteſtatem ab archidiacono,vt liceat eis ſuper linteum villoſum ſedere, quod mos eſt ponere ſuper ſellam equi. Deinde,ſicut Sacramentorum codex continet,quando, & vbi fuerint, vſque in ſubdiaconatus officium ordinentur. Diaconi verò,atque presbyteri,nunquam, niſi in publica ordinatione. Schola porrò cantorum in plures choros diuidebatur. Chorus autem (auctore Iſidoro) propriè eſt multitudo canentium,inde dictus, quòd initio in modum coronæ circum aras ſtarent, & ita cantores pſallerent. In ſchola cantorum, poſt Primicerium, quattuor maiores reliquis erant, primus,ſecundus,tertius,& quartus ſcholæ vocati. Quorum tres primi paraphoniſtæ, quartus verò archiparaphoniſta dicebatur. Cuius officium erat Pontifici de cantoribus,quum quid opus erat,nunciare. Ita in libello Romani ordinis.

VICEDOMINI,qui & MAIORES DOMVS, à Pontifice Romano ex ordine cleri,& aliquando epiſcopali conſtituebantur: viri prudentes, & rerum gerendarum peritia inſignes,quibus epiſcopij,vel patriarchij Lateranenſis cura,& adminiſtratio committebatur,in gubernanda domo,hoſpitibus ſuſcipiendis,& domeſticorum Pontificis cauſsis cognoſcendis, vt liquet ex epiſtola B. Gregorij, ad Antonium diaconum,& Clementiam Patriciam. Bibliothecarius in vita Vigilij Papæ: Hic in Sicilia agens,remiſit Romam Ampliatum presbyterum,& Vicedominum ſuum,& Valentinum epiſcopum S. Rufinæ,ad cuſtodiendum Lateranum,& gubernandum clerum. Hinc in palatio Lateranenſi locus erat,vicedominium vocatum,de quo idem Bibliothecarius, in vita Stephani iij. Qui & Veſtiarij ibidem mentionem facit, qui Pontificis veſtes Laterani cuſtodiebat.

CANCELLARIVS,aliâs BIBLIOTHECARIVS. Is,qui Romanum Pontificem in chartis eccleſiaſticis iuuabat, & Orientis Occidentiſq; Synodicis conſultationibus (vt D. Hieronymus in epiſtola ad Ageruchiam, de monogamia tradit) reſpondebat: quem antiqui ſcribam,à libellis: ab epiſtolis, epiſtolarum magiſtrum: noſtro tempore ſecretarium vocant, Cancellarius,in eccleſia Romana appellabatur. Quam vocem à Flauio Vopiſco,in Carini vita primùm vſurpatam fuiſſe obſeruaui. Vnum (inquit) ex Cancellarijs ſuis Vrbi præfectum fecit. Hi quum à ſecretis, & libellis principum eſſent, ſcribendis quoque,ac cuſtodiendis publicis rebus vacabant,& à cancellis,intra quos demandata ſibi munera obeuntes,permanebant,appellationem habuere. Quam rem in Epiſtolis Caſsiodorus ſubinde explicat,qui hoc officium cancellorum decus ita nominat. Hoc igitur laudabile præiudicium,ſententia gratioſa,militia domeſtica à XII. indictione cancellorum tibi decus attribuit,vt conſiſtorij noſtri ſecreta fideli integritate cuſtodias, per te præſentandus accedat,per te noſtris auribus deſiderium ſupplicis innoteſcat,iuſſa noſtra ſine ſtudijs venalitatis expedias,omniaque ſic geras,vt noſtram poſsis commendare iuſtitiam. Reſpice,quo nomine nuncuperis: Latere non poteſt,quod inter cancellos egeris. At cancelli ligneæ,aut ferreæ crates ſunt,inter ſe modicis interuallis in quincuncem poſitæ, quibus quum aër aſpectuſque admittatur, prohibetur acceſſus. His ſcænæ feneſtræ, iudicum tribunalia ſcribarumque ſubſellia (à quibus cancellarij dicti) muniri ſolent. Chirius Fortunatianus antiquus ſcriptor, principum antiquorum & nobilium (vt nos hodie appellamus ſecretarios) olim cancellarios dictos refert. Omnium igitur ſcribarum, notariorum, & ſcriniariorum S.R.E. princeps cancellarius vocabatur: quod munus diu in eccleſia ampliſsimum fuit,& non niſi ſummæ auctoritatis presbyteris,& ſæpiſsimè epiſcopis concedi ſolitum: qui quòd bibliothecarum etiam curam haberet, Bibliothecarius etiam dicebatur. Hic epiſtolas Romani pontificis nomine dictabat, Synodicis epiſcoporum

b conſulta-

consultationibus respondebat, sacerdotum Romanorum decreta scribebat. A Cancellario dictus Viceccancellarius, qui Cancellarij vices gerit: de cuius officio, & dignitate librum singularem scripsi.

CAMERARIVS à camera, vox est recens inuenta. Archidiaconi enim S. R. E. officio Gregorij VII. papæ tempore extincto, in eius locum successit Camerarius: qui quòd pecuniarum ecclesiasticarum, quæ in cameris conseruabantur, curam gereret, ita appellatus est. Est autem propriè camera testudo seu fornix, & ipsa pars superior: Item tectum deuexum, & recuruum, à forma testudinis, quasi camuræ, id est, curuæ, vt inquit Seruius super III. Georgicorum: Camuris hirtæ sub cornibus aures. Camera etiam dicitur integra pars ædificij, parietes scilicet ipsi cum fornice.

PRIMICERIVS à cereo fit (vt auctores sunt Diuus Hieronymus, & Cassiodorus in epistolis) quoniam & Græcè πρωτοκήριος dicitur, quemadmodum & Secundicerius, quæ officia apud Ammianum Marcellinum inueniuntur, vt Primicerius protectorum, notariorum, domesticorum, & similium: idem autem sonat, quod primus. Cæterum inter VII. antiquos Romanæ ecclesiæ officiales, primi, & nobilissimi erant, Primicerius, & Secundicerius S. R. E. ab officijs nomina sortiti. Hi papæ continuò assistebant, quorum loca hodie tenent duo diaconi Cardinales primi, iudicesq; rerum Palatinarum erant: à dextera leuaque pontificem in omnibus processionibus comitabantur, sine quorum consilio nihil quod magni momenti esset, pontifex transigebat: inde papæ Consiliarij dicti. Octauam super episcopos in matutinis festorum solennium lectionem legebant.

ARCARIVS ab arca pecuniarum, quas colligebat, & conseruabat, dictus est, qui tributorum, & vectigalium exactioni præerat.

SACELLARIVS, aliàs SACCVLARIVS, à sacello pecuniarum, quas erogabat, dictus. Is militibus stipendia, operarijs & familiaribus pontificis salaria distribuebat, & sabbato scrutiniorum eleemosynam dabat, Romano quoque clero & populo presbyteria largiebatur. Hunc hodie Thesaurarius repræsentat. Cuius muneris Bibliothecarius frequenter in pontificum vitis mentionem facit. Dictus autem est à sacco Saccularius, vel à sacello, id est, paruo sacco saccellarius: quæ vox apud Augustinum extat in commentarijs Psalmorum: Ne amisso (inquit) iudicio pauperis in mala caussa misericors, cuius si parcis sacello, percutis cor. Eam autem pecuniarum summam, quam Sacellarius vel Saccularius distribuebat, Rogam appellabat: quæ vox sæpe in Bibliothecario legitur, & erogationem, munus, seu donatiuum, vel stipendium significat, ab erogando dicta.

PROTOSCRINIARIVS, is Scriniarijs præerat. Scriniarius porrò à scrinio dictus est, quod est arca, qua seruantur preciosiora, & secretiora vt scriptiones. XII. porro in Romana ecclesia erant Scriniarij, qui scrinia publica scripturarum S. R. E. curabant, Epistolas à Cancellario, & protoscriniario dictatas scribebant, instrumenta, donationes, venditiones, & reliqua eiusmodi conficiebant. Horum munus cum notariatu plerunque coniunctum erat, vt infrà dicam.

PRIMICERIVS DEFENSORVM. Gregorius (vt auctor est Ioannes Diaconus) remotis à suo cubiculo secularibus, clericos sibi prudentissimos consiliarios, familiaresque delegit, nemo laicorum quodlibet palatij ministerium, vel ecclesiasticum patrimonium procurabat: sed omnia ecclesiastici iuris munia ecclesiastici viri subibant: ob quod nonnulli procerũ se sub obtentu religionis tonsurare cœperunt. Hæc consuetudo posteà diu obtinuit in Romana ecclesia,

vt omnia ecclesiastica ministeria tum priuatim, tum publicè per solos clericos administrarentur: quare notarij, & defensores ex clericorum quoq; ordine sumebantur: quod tamē etiam ante S. Gregorium obseruatum à religiosis pontificibus videtur, vt ex rescriptis Zosimi, & Gelasij pontificum apparet. Quod autem fuerit defensoris officium, breuiter describitur à Pelagio in rescripto ad Antoninam Patriciam, quæ postulabat monachum fieri defensorem, in quo ostendit officium monachi, & defensoris conuenire non posse. Illis enim (inquit) quies, oratio, labor manuum, at ijs caussarum cognitio, conuentiones, actus, publica litigia, & quæcunque vel ecclesiastica instituta, vel supplicantium necessitas poscit. Ex decreto Vrbani patet, procuratoris nomine intelligi quemlibet ecclesiasticarum rerum administratorem, vt verbi gratia, præpositum, œconomum, vicedominum, defensoris nomine aduocatum, siue castaldum, & iudicem. Hos aduocatos, siue aduocatores dictos puto. Quorum quidam defensores sine adiectione, quidam defensores regionarij dicti sunt, quòd scilicet in singulis regionibus distributi essent. Quorum primus vel princeps, primicerius defensorum dicebatur, magnæ in ecclesia Romana existimationis.

ADMINICVLATOR ab adminiculando, idest, a diuuando dictus. Septimus erat ex Romanæ ecclesiæ primis officialibus. Hic pro viduis, pupillis, & egenis afflictis, & captiuis procurabat: quod munus hodie pauperum aduocatus facit.

PRIMICERIVS NOTARIORVM. Notarius à nota dictus, vel à notando, quòd scribendo cuncta notaret. Clemens papa primus septem notarios, per totidem Vrbis regiones instituit, ad res gestas martyrū diligenter scribendas. Quibus notarijs septem subdiaconos ab se recens creatos imminere iussit Fabianus, vt accuratè munus suū implerent. Quibus ne, pace ecclesiæ parta, & martyrio sublato, desides essent: Iulius papa iniunxit, vt notitia, quæ omnibus fidem faceret, per eos colligeretur, & vt omnium monumentorum in ecclesia confectio, notariorum, & ipsius primicerij munus esset (ita enim ipsorum primus, quem aliquando cancellarij munus obijsse obseruaui, vocabatur) hæc autem, quò ad cautiones, instrumenta, donationes, commutationes, testamenta, colligationes, & manumissiones intelligi voluit. Hi autem notarij, dicti sunt regionarij: quia per septem regiones distincti muneri suo vacabant. Quorum vsus diu mansit. Qui etiam inter cętera populo per Vrbem (vt hodie cursores faciunt) denunciabant, quando papa Litanias, idest, processiones, vel supplicationes facere, aut vbi Missam celebrare, vel stationē indicere constituisset. Aucto deinde notariorū numero, qui ex septem illis primis fuerūt notarij regionarij, vel protonotarij vocati sunt: reliqui notarij simpliciter. Notarijs porrò munus suum promiscuè exercentibus additi sunt XII. scriniarij, qui rebus ecclesiasticis scribendis tantùm, quæ à cancellario, vel protoscriniario pontificis nomine dictabantur, vocabantur, vt bullæ, priuilegia, actiones conciliorum, & similia. Frequenter tamen accidit, vt vna persona duo hæc officia subiret, essetque scriniarius S.R.E. & notarius regionarius.

PRIMICERIVS IVDICVM. Multi in Vrbe iudices erant, qui de cōtrouersijs, & litibus populi Romani cognoscebant, quorū primus iudicū primicerius vocabatur.

NOMENCLATOR. Cuius in Romano ordine mētio est, à nomine calando, id est, vocando, appellationē obtinuit, qui memoriter vnūquenq; vocare didicit, vt putà in foro reos, in cōuiuio cōuiuas, quo sensu in ordine Romano accipitur.

SACRAE AEDES, ET EARVM PARTES.

ECCLESIAE. Vetustissimus, ac ab ipsis apostolorum temporibus mos in

religione nostra vsitari cœptus est, vt Christiani homines, quocunq; orbis terrarum loco essent, ad res sacras, quæ ad Christi fidem pertinebant, tractandas, & diuina mysteria celebranda. in vnum certum locum conueniri solerent. Cœtus autem illos publicos plurium fidelium in vnum congregatorum ecclesias voce Græca, id est, congregationes appellabant. Ioannes epist. III. Eijcit eos (inquit) ex ecclesia, seu cõgregatioue, & Paulus I. ad Corinth. XIIII. Sicut vbiq; in omni ecclesia doceo, & cap. IIII. Mulieres vestræ in ecclesijs taceant. Conuentus autem hos sacros celebrare, sic notare solebant apostoli. Conuenire ad audiendum sermonem dei, Conuenire ad frangendium panem. Conuenire in vnum. Oportuit autẽ veteres Christianos in locis, & ædificijs certis cõuenire. Sed ea priscis ecclesiæ temporibus nõ vbiq; fuerunt eiusdem generis. Nam tum in templo Salomonis Hierosolymis, tum in synagogis publicis Iudæorum, tum in scholis, tum in priuatis diuersorum fidelium ædibus, provt Christianis initio commodius fuit, publicos conuentus, vt ex actis apostolorum constat, egerunt. Cæterùm crescente religione Christiana, eaq; per vniuersum ferè orbem terrarum sese diffundente, tum Romæ, tum per omnes prouincias, ædificia aliquot publica, tenuia & exilia primùm, deinde pace ecclesijs à Constantino Imperatore, sublatis impijs persequutionum edictis, data, magnifica, & varijs ornamentis referta, extructa sunt, quæ à congregationibus, quas in illis publicè Christiani frequentabant, ecclesiæ vocatæ fuerunt, quũ res continens appellationem à re cõtenta suscepisset. Dicebantur etiam Dominica, siue Basilicæ, & Templa Iudaico, & gentili more, quòd ad templorum, & basilicarum gentilium similitudinẽ ædificata essent. Vocabantur etiam Domus Dei, Domus orationis, oratoria, & martyria: quòd in his, & Deus à fidelibus deprecaretur, & Martyrum memoria sacrosanctè coleretur. Romę quoq; pręter supradicta nomina, Tituli, parœciæ, & diaconiæ appellabãtur, vt infrà dicã. Hæc ædificia per singulas vrbes pluria, aut pauciora, tam intus, quàm extra mœnia, secundũ loci qualitatẽ magnifica, vel parua erant.

TITVLI sunt sacræ ædes, templa, vel (vt hodie dicitur) ecclesiæ, siue sacra loca in Dei, & Sanctorum memoriam erecta, & per Vrbis regiones à Romanis pontificibus antiquitùs distincta, in quibus animarum cura à presbyteris in eisdem commorantibus habebatur. Quibus qui præerant, presbyteri appellabantur Cardinales, id est, principales, similitudine à quattuor ventis cardinalibus, hoc est, vt ait Seruius Grammaticus super Vergilium, principalibus, deducta. Quum enim in uno quoque titulo plures essent clerici, qui sacramenta populis exhiberent, vel exhibentibus præsto essent, vt subdiaconi, diaconi, presbyteri: is, qui omnibus præerat Presbyter, à cæteris clericis illius tituli, uel à Romano pontifice creatus, dicebatur Cardinalis: quòd omnibus dignior, principaliórue esset in eo titulo cõmorantium, cæterosque clericos regeret, vel gubernaret in titulo sibi commisso viuentes. De quorum origine breuissimè tractaturus, rem paulò altius repetam. Quum beatissimus apostolorum princeps Petrus Catholicæ Romanæ ecclesiæ Pontifex primus, sacerdotio in Orientalibus ecclesijs. præcipueque Hierosolymis, & Antiochiæ ritè instituto, in Vrbem Romanam, ecclesiam fundaturus venisset, ex omnium fidelium multitudine, præcipuisque nostræ religionis cultoribus, viros quosdam seniores, bonum testimonium ab his, qui foris sunt, habentes, plenosque Spiritu sancto, & sapientia, spectatæ fidei, & raræ probitatis, Hierosolymitanæ, cæterarumque ecclesiarum Orientalium more, delegit, (hi clerici appellati sunt) quos per manuum impositionem, partim presbyteros, & partim diaconos consecrauit: quorum opera pontifex ipse, siue episcopus Romanus, in instruenda, crescente tunc ecclesia, vteretur: quum ei tot millibus hominum ad fidem Christi quotidie venientium, consulere non esset integrum. Porrò autem presbyterorum, & diaconorum munia, vt pro se quisque suum officium & nosceret, & impigrè

pigrè

pigrè faceret, diuidere in primis conducibile visum fuit. Itaq; summam rerum, animarum scilicet curandarum, negocium Presbyteris commisit, vt sacramenta ecclesiastica plebi Dei administrantes, orationi, & ministrationi verbi cum episcopo vacarent. Diaconis autem viduarum, pupillorum, & reliquorum pauperum fideliũ subueniendorum curam demandauit, eisque iniunxit, vt presbyteris quoque sacrafacientibus præsto essent. Quorum omnium numerus, quum prius modicus, & incertus esset, ei modũ statuêre Cletus, & Euaristus Romani pontifices. Cletus enim (vt auctor est ex Damaso Bibliothecarius) presbyteros ad certum numerũ redegit. Euaristus verò apostolorum more ad septenarium numerum Diaconos in Ecclesia Romana auxit: quibus etiam iniunxit, vt episcopum prædicantem, propter stylum veritatis, custodirent. Porrò autem, ne presbyterorũ administratio in promiscuo esset, idem Euaristus, qui tertius post beatum Petrum apostolum Romanus pontifex fuit, circiter annum à Christo nato centesimum, titulos vel (vt nunc dicimus) parœcias in Vrbe Roma ipsis presbyteris diuisit, vt singuli à se inuicem secreti, in sua Vrbis regione, titulo, vel parœcia, confusionis tollendæ causa diuina mysteria, populũ erudientes, sacramenta Dei omnibus ad se venientibus fidelibus exhiberent, singulosque presbyteros in vnoquoque titulo posuit. Sufficere enim tum visum est is numerus, propter credentium paucitatem. Verùm non longè pòst fidelium quotidie crescentium multitudine, permotus Hyginius Romanus Pontifex, quum tot credentibus non sufficerent, hi, plures in vnoquoque titulo, quum clericos, tum presbyteros esse voluit. Hinc autem presbyterorum Cardinalium nomen manasse crediderim, vt is scilicet esset presbyter Cardinalis, id est, principalis, qui cæteris presbyteris eiusdem tituli (quos plures ab Hyginio factos fuisse dixi, quum prius vnus tantum per singulos titulos Presbyter fuisset) præesset. Satis enim constat, aliquot annis pòst, ante etiam S. Siluestri Papæ tempora, Cardinalis nomen in ecclesia Romana vsitari cœptum fuisse: quod non nisi ex Hyginij instituto oriri potuit, quum anteà eo nomine vti opus non esset, quòd non, nisi vnus per singulos titulos presbyter fuisset. Post Hyginij tempora in presbyterorum Romanorum titulis nullam mutationẽ factam inueni, vsque ad Dionysij papæ pontificatũ. Nam sub annum Christi CCLX. Dionysius XXV. post Petrum apostolum pontifex Romanus Euaristi exemplũ sequutus: quũ iam religio Christiana mirũ in modum in Vrbe creuisset, denuo titulos, vel parœcias in Vrbe Roma, quum eas ampliasset, Presbyteris diuisit, ipsasq;, quò quisq; suis finibus, limitibusq; contineretur, distribuit, pluribus per singulas, vt Hyginius fecerat, presbyteris constitutis: presbyterorum quoq; ecclesiæ Romanæ curæ, cœmeteria adiunxit: quæ, quum plura essent, ea inter presbyteros distribuit gubernanda, vt martyrum sepulturis consultum esset. Verùm non longè pòst circa annum Christi CCCV. Marcellus XXIX. post Petrum apostolum Romanus episcopus titulos Vrbis Romæ, ab Euaristo antiquitùs, & primò presbyteris datos, numero limitauit, decreto statuens, XV. aliàs XXV. in Vrbe Roma quasi diœceses esse ad Baptismatis commoditatem, eorumque opportunitatem, qui ad fidem ex gentibus quotidie veniebant, quin vt etiam martyrum sepulchris consuleretur, vt auctor est ex Damaso Bibliothecarius. Titulos autem Romanos, siue parœcias, cessantibus persequutionibus, adauxere, presbyterosque plures in singulis constituere: Syluester, qui titulum Equitij: Marcus, qui titulum S. Marci: Iulius, qui titulum S. Mariæ Transtyberim: Damasus, qui titulum Sancti Laurentij: Innocentius, qui titulum Vestinæ fecerunt, & reliqui pontifices Romani. Quum enim primò infinita gentiliũ multitudo, mox Vrbs, & Italia omnis fidem Christi suscepisset, nõ sufficientibus XV. Titulis, nec his, qui in eis residebant, presbyteris, tum ob necessitatẽ, tum ad Vrbis, & Romanæ ecclesiæ ornamentũ, & maiestatẽ, &

Titulorum, & presbyterorum in vnoquoq; numerus auctus est: factiq; sunt tituli. XXVIII. quem numerũ nunquam excessisse vsque ad nostra tempora satis constat. Qui omnes, quum ecclesiæ essent, vel templa Diuis dicata, nomen sortiti sunt, vel à sanctis, quibus dedicati erant, vt S. Chrysogoni, S. Cæciliæ, S. Anastasiæ, S. Marci, & similium. Vel ab eis hominibus, qui ipsos erexerunt, vt Callisti, Damasi, Equitij, Pastoris, Vestinæ, Eudoxiæ, Lucinæ, Tigridæ, Pammachij, & similium. Porrò autem XXVIII. Titulorum numerum circa Innocentij primi, vel Zosimi papæ tempora expletum fuisse multis coniecturis, & rationibus ductus crediderim. Neque enim facilè post Zosimum papam inueniri potest, aliquem Romanorum pontificum titulum quendam nouum addidisse, sed eos, vel mutasse, vel restituisse, aut tantum exornasse.

PAROECIA, siue PAROCHIA, idem est, quod titulus, scilicet sacra ædes, vbi animarum cura à presbyteris gereretur: qui parochi dicti sunt, id est, curati. Parœcia autem dicitur accolatus, siue accolarum conuentus, sacraq; vicinia: nam παρὰ iuxta, οἶκος domus: vbi scilicet sunt domus contiguæ. Augustinus lib. XIIII. de Ciuit. Dei, Presbyter fuit quidam nomine restitutus in parœcia Calamensis ecclesiæ. Et parœci sunt accolæ. Quare, qui sacram ædem aliquam accolunt, parœci dicti sunt, eiusdem scilicet fani consortes: Latinè curia, & curiales, & curiones dici possent. Qui parochiam vocãt, eam vocem à parocho deducunt, ἀπὸ τοῦ παρέχειν, hoc est, à præbendo. Erant enim parochi, qui legatis Romam publicè venientibus, cæterisq; alicuius dignitatis hospitibus salem, & ligna præparabant, vt exponit Acron super illud Horatij I. serm. satyra V. Tum parochi, qui debent ligna salemq;. Hi Latino vocabulo copiarij dicti sunt, vt auctor est Porphirio: quòd omnium rerum necessariam copiã regum populorumq; legatis suppeditabant. Nam quamuis Horatius loco iam citato salis tantùm, & lignorum meminerit: tamen, vt ibidem animaduertit Acron, sub illarũ specierum appellatione, omnia hospitibus necessaria, voluit intelligi. A parocho parochia dicitur, quibus singulis sacerdotes sui destinati sunt ad oblationem scilicet sacrosancti corporis, & sanguinis Christi, sub panis, & vini speciebus.

DIACONIAE à diaconis dictæ sunt. Erant hæ publicæ pauperum hospitales domus, quæ oratoria, & sacella adiuncta habebãt, in quibus à patre diaconię, siue diacono egenis necessaria subministrabantur. Nam diaconi inopia laborantiũ viduarũ, & pupillorũ ministri erãt, hisq; domibus hospitalibus præerant. Antiquitus in Romana ecclesia per singulas Vrbis regiones diaconi distincti erant, diaconique regionarij vel talis, & talis regionis appellabantur. Pòst eorũ præcipuo vsu exolescente, & hospitalibus domibus ipsorũ negligentia dirutis, ipsorũ sacella, vel ædiculæ superfuerunt, quæ diaconiæ nomen retinuerunt: à quibus diaconi Cardinales Vrbis Romę posteà denominationem habuerunt, sic, Diaconus cardinalis SS. Cosmæ, & Damiani, vel S. Theodori.

XENODOCHIVM idem est, quod domus publica hospitalis, qua peregrini hospites, & egeni hospitaliter recipiuntur. Hieronymus Xenodochium in portu Romano situm totus pariter mundus audiuit. His qui præerat, Xenodochus dicebatur.

MONASTERIA à solitudine dicta, quæ olim in locis abditis, & ab hominum commercio procul remotis condi solebant ijs hominum cœtibus alendis, qui etiam à solitudine monachi dicti sunt, vbi contemplationi vacantes soli commorabantur.

GREMIVM BASILICAE vocat Bibliothecarius, medianam basilicæ partem, quam nos maiorem nauim dicimus.

CAMERA. Bibliothecarius in vitis pontificum Romanorum frequenter basilicarum

silicarum variarum Cameras profitetur, vt Lateranensis, & aliarum, quas etiam ab ijsdem pontificibus exornatas scribit. Eas opinor ego fuisse sacraria, vel quid eiusmodi basilicis adiuncta.

ABSIS, siue APSIS, propriè est curuatura rotæ, id est, lignum super rotas tenens scalas, vel in quo figuntur radij, vel ligneus rotæ circulus, quo significatu alij primam aspirant sic, Hapsis ab ἅπτω, id est, à tangendo, quòd ea pars, quum tota voluitur, terram contingat. Hoc etiam nomine significatur fornicis curuatura, & aliquando integra fornix. Hinc ecclesiastici scriptores, quam nos ecclesiarum tribunam vocamus, habsidem vocant.

CONFESSIO, quod verbum in Bibliothecario, & alijs ecclesiasticis scriptoribus frequentissimum est, idem apud Latinos significat, quod apud Græcos martyrium. Hi enim ecclesias Deo priuatim dicatas dominica, martyrabus verò martyria vocabant, hoc est, in quibus martyrum corpora iacerent, aut eorũ memoria coleretur. Hinc basilicam Vaticanã Apostolorũ martyriũ vocat Ioannes Chrysostomus. Quia verò martyr Græcè, Latinè à Cypriano confessor, siue testis exprimitur, à confessore Confessio manauit, vt à martyre martyriũ. Est verò cõfessio ecclesia, in qua confessorũ, hoc est, martyrum memoria coleretur. Quos enim nos modò martyres, veteres patres, in his Cyprianus, cõfessores appellant, quòd in tormentis citra mortem intrepidi Christum confessi essent, epist. VII. lib. II. Cleri Romani ad Cyprianũ episcopum. Quanquã confessorũ quoq;, quos hic adhuc in carcere dignitas suæ confessionis inclusit. Item epist. VI. lib. II. Cypriani ad martyres, & confessores: Exulto lætus, & gratulor fortissimi, ac beatissimi fratres, cognita fide ac virtute vestra, in quibus mater ecclesia gloriatur, gloriata & nuper quidem cum confessione perstante suscepta pœna est, quæ confessores Christi fecit extorres. Confessio tamen præsens quantũ in passione fortior, tantùm clarior, & maior in honore est. Creuit pugna, creuit & pugnantium gloria. Nec retardati estis ab acie tormentorũ metu, sed ipsis tormentis magis estis ad aciem prouocati, fortes, & stabiles ad maximi certaminis præliũ prompta deuotione prodijstis, ex quibus quosdã iam cõperi coronatos, quosdam verò ad coronam victoriæ proximos, vniuersos autem quos agmine glorioso carcer inclusit, pari ac simili calore virtutis ad gerendum certamẽ animatos, sicut esse oportet in diuinis castris milites Christi, vt incorruptam fidei firmitatem non blanditiæ decipiant, nõ minæ terreant, nõ cruciatus ac tormenta deuincãt, quia maior est, qui in nobis est, quàm qui est in hoc mundo: & alibi passim, qui Christũ in tormentis & carcere, citra mortẽ tamen confessi fuerant, modò confessores voce Latina, modò etiã voce Græca martyres appellat. Antiquitus igitur confessio idem erat quod martyrium, scilicet ecclesia in martyrum honorẽ consecrata. Nunc verò in omnibus totius orbis terrarum Christianorum ecclesijs, quæ duplices sunt, superior scilicet, & inferior (quales multæ per totam Lombardiã & Italiam, Romæ etiam modò extant, & plures extabant) appellatur vsq; hodie inferior ecclesiæ pars sub altari maiori edificata, vt Parmæ in cathedrali, Veronæ ad Sanctum Stephanum, Romæ ad Sanctam Priscam, S. Martinum in Montibus & alibi. Earum similitudine confessio dicitur locus imus sub gradibus, & altari maiori ecclesiarum S. Petri, S. Pauli, Lateranensis, S. Laurentij extra muros, S. Mariæ Maioris, & aliarum. Quæ confessio non sine materiali ecclesia fit. Quod etiam probatur capite vigesimo Concilij Gangrensis, sic: Si quis superbiæ vsus affectu conuentus abhominatur, qui ad confessiones martyrum celebrantur, & ministeria, quæ in eis fiunt, simul cum eorum memorijs execratur, anathema sit. Ita vna versio. Alia verò quæ per confessiones martyrum intelligit, apertissime exponit basilicas Sanctorum martyrum. Sic enim ait: Si quis per superbiam tanquam perfectum se existimans, conuentus, qui per loca

&

& basilicas sanctorum martyrum fiunt, accusauerit, vel etiam oblationes, quæ ibidem celebrantur spernendas esse crediderit, memoriasq; Sanctorum contemnendas anathema sit. Anastasius Bibliothecarius in vita Xysti III. papæ: Xystus papa (inquit) fecit confessionem beati Laurentij martyris cum columnis porphyreticis, & ornauit transcenam. Fecit quoque ibi ad confessionem, altare S. Laurentij de argento purissimo librarum quinquaginta, cancellos argenteos supra Platonias porphyreticas librarum CCC. absidam super cancellos, cum statua beati Laurentij argentea librarum ducentarum.

AMBO dicitur suggestus, seu pulpitum marmoreum, ex quo lector, seu diaconus lectionem, seu euangelium recitabat. Quos multos & magnos, & pulcherrimis tabulis marmoreis ornatos per Vrbis ecclesias, & præsertim apud S. Paulum videmus, quem locum D. Cypriani lib. IIII. epist. V. honoris causa tribunal quoddam ecclesiæ appellauit: ab ambiendo dictum volunt, quòd locus ille vtrinque gradibus ambiatur. Nam in quibusdam ecclesijs duo graduum ordines visuntur, vnus à sinistris, quo fit ascensus versus Orientem, alter à dextris Occidentem spectans, quo fit descensus. In quibusdam verò alijs ecclesijs Diaconus vna, subdiaconus altera via in pulpitum, seu ambonem conscendit. Expositor Romani ordinis Ambonem hanc appellationem ideo habere tradit, quòd ambiat, & cingat intrantem. Sed verius est Græcam esse vocem ἄμβων ἄμβωνος, quæ inter cætera, significat ascensum, & locũ editum, à verbo ἀναβαίνω, quod est ascendo. Capite XV. Concilij Laodiceni, quod Græcè est τῶν ἐπὶ τὸν ἄμβωνα ἀναβαινόντων, Latinè legitur, qui pulpitum ascendunt.

SACRARVM AEDIVM ORNAMENTA.

PATENA, siue PATINA, est genus vasis, à patendo dictum, quo dapes in mensam feruntur. Dicta à Columella patena lib. XII. cap. XLIII. Columella (inquit) patruus meus, ex ea creta, qua fiunt amphoræ, lata vasa in modum patenarũ fiere videbat. Harum vsus in primitiua ecclesia in oblatione corporis Domini institutus, adhuc vsq; perseuerat. Illud interest, quod hodie paruæ, antiquitus magnæ conficiebantur ex auro, & argento, vt Eucharistiam pro tanta multitudine suscipepere capaces essent.

CALICES. In vitis pontificum Damasi, & Bibliothecarij, & præsertim in vita S. Siluestri frequenter mentio est calicum maiorum, & minorum, & ministerialiũ, quos pontifices, & Imperatores, in his præsertim Constantinus in ecclesijs ab se constitutis, aureos & argenteos contulisse leguntur. Ministeriales ideo dicti, quòd administrando sanguinem Christi populo deseruirent. Remigius archiepiscopus Remensis, quum eiusmodi calicem ministerialem fieri iussisset, in ipsius circuitu hosce ab se editos versiculos posuit:

Hauriat hinc populus, uitam de sanguine sacro
Iniecto, æternus quem fudit uulnere Christus,
Remigius reddit domino sua uota sacerdos.

AMVLAM, aliâs AMAM, quidã interpretantur phyalẽ ad vrceoli similitudinem. Certè quo loco III. Regum VII. Græcè legitur φυάλας, noster interpres vertit amulas. Expositor ordinis Romani: Amula (inquit) vas est, in quo vinum offertur: cuius generis vasa fusilia fecit Rex Solomon DCCC. sicut Iosephus testatur, etc. Sed in gestis pontificalibus legitur religiosos quosq; Imperatores, principes, atque pontifices tantum numerum, de amulis, atque patinis, seu alijs vasis atque ornamentis ecclesiasticis ad honorem Dei obtulisse illi, atque illi ecclesiæ, quanta possibilitas fuit vnicuique prò sua deuotione. Nonnunquam, & amæ dicuntur, & per aspirationem hamas nonnulli legunt. In vitis Pontificum Bibliothecarij frequenter legitur

legitur, hamas argenteas, & aureas donatas ministerio diuino. Hinc hamula, & hamulula deductæ. Columella in cultu hortorum,

Aut habilem lymphis hamulam Bacchi ue lagenam.

Hodie etiam hamula ab Italis dicitur vulgo vasculum vitreum ad vsum aquæ, & vini, & præsertim in sacrificio missæ.

COLATORIVM, hoc erat vasculum quoddã subtilissimis foraminibus ab imo perforatum, quo vinum ex hamulis calicem refundebatur.

PVGILLARES inter instrumenta sacra, quæ Pontifici ad stationem procedenti præferebantur, numerantur pugillares aurei siue argentei. Videtur autem ea ætas pugillarium nomine intellexisse stylos, seu graphia, siue etiam pennas, vel calamos, quibus litteræ deformantur, & ex hac similitudine fistulas, seu cannas, quibus sanguis, è Dominico calice exugebatur, quum propriè pugillares sint ipsæ tabulæ, in quibus scribi consueuit, quæ Græcè πινακίδια dicuntur. Eiusmodi pugillarium seu fistularum argentearum, & aurearum, quum hæ antiquitus cuncto populo in communione sanguinis Christi deseruirent, hodie solus Romanus pontifex vsum adhuc obseruat.

SCYPHI, METRETAE, HYDRIAE, sunt vasa diuino ministerio ab Imperatoribus, & pontificibus oblata, quę frequenter Bibliothecarius commemorat. Scyphus autẽ vasis potorij genus erat, quod propriè Herculi attribuebatur, quemadmodum Cantharus Libero patri: Quo veteres in sacris & in conuiuijs vsi sunt. Vergil. IIII. Aeneidos: Et sacer impleuit dextram scyphus. Horat. epod. IX. Capaciores affer hic puer scyphos. Metreta etiam genus vasis fuit, constans ex duobus batis, id est, decem congios, vel sexaginta sextarios comprehendens. Et quod Dioscorides metretam vocauit, Plinius cadum transtulit. Alij metretam amphoram dicunt. Hydria verò vas aquarium erat, à Græca voce ὕδωρ, id est, aqua, dicta.

THYMIA MATERIVM, quod Latinè Acerra dicitur, vas erat, in quo odores suauissimi thymi, herbæ odoratæ, naturam referentes in sacris, incendebantur.

PELVIS, quasi Pedaluis (vt Varro inquit) à pedum lauatione vas dictum. Alij peluim à pellucendo dictam tradunt, putantq; sinum esse aquarum, in qua varię res pelluntur. Iuuenalis satyra III.

Vt sint contentæ patulas effundere pelues.

Veteres Christiani vasa, quibus in baptismo vtebantur, pelues appellabant.

PHARA, Damasus, & Bibliothecarius in Romanorum Pontificum, & præsertim S. Siluestri vita, phara cãthara, cerostota, coronas, delphinos, lychnos, & lychnucos, pro diuersi generis lampadibus, & lucernis in ecclesijs ardentibus, acceperunt. Pharus igitur insula, & turris amplissima in portu Alexandrino sita erat saluti nauigantium condita, quæ nocturnis ignibus portum ijs monstrabat. Solinus scribit, ab hac turri pharo, pharos posteà vocari machinas in portibus ad prælucendi ministerium fabricatas: quoniam ex hac pharo Alexandrina, naues nocturnis facibus accensis, dirigebantur. Papinius,

Lumina noctiuagæ tollit pharus æmula lunæ.

Hegesippus lib. IIII. tradit à Græcis Latinisque pharon appellari ex ipsius rei vsu, eò quòd longè videatur à nauigantibus, atque ἀπὸ τοῦ φανοῦ, quod significat lucidum, & immutata littera pharos dicitur. Hinc hodie triremium Lanternæ fanones & fanales vocantur, & turres in portubus Neapolitano Messinensi, & Genuensi lumina nocturna sustinẽtes, Phari dicuntur. Ecclesiastici igitur scriptores hac voce suggestus aureos, & argenteos in modum turrium, vel columnarum vocabant, quibus annexi erant certum lychnuchorum genus, quod Delphinũ vocabant. Ita enim scribitur: Fecit pharum vnum cum X. delphinis. Pharum porrò

etiam coronam vocabant,fortè quòd rotundus esset. Fecit,inquit Bibliothecarius, coronam,id est,pharum cantharum,cum delphinis quattuor oleo ardentibus, vbi illud animaduersione dignum est,quòd quanquam idem ferè esse lychnuchum, & delphinum dixerim, nonnihil tamen inter se differre opus fuit. Nam delphini ardentes,cum pharis cantharis,vel cum coronis coniunguntur:lychnuchi verò cum lucernis. Cur autem pharus cantharus dicatur,haud certò scio,nisi in formam vasis magni factum fuerit in extrema parte. Nam poculum fuit,quod Baccho tribuebatur,sicut scyphus Herculi dictus à cantharo, quod erat nauigij genus. Plinius libro XXXIII.cap.XI.refert Marium post victoriam Cimbricam cantharis potasse, Liberi patris exemplo. Virgilius,

Et grauis atrita pendebat cantharus ansa.

Vlpianus tradit cantharos esse, per quos aquæ saliunt.

Præter pharum cantharum,in eodem ferè significatu Bibliothecarius enumerat Cerostota,& canthara cerostota,quæ lucernæ fortè erant in modum cornu factæ à κέρας, quod est cornu, dicta. Vt autẽ delphini coronis, & pharis cantharis ardentibus attribuuntur,sic lychni,vel lychnuchi lucernis. Est enim lychnus Græcè, Latinè lucerna. Sed Bibliothecarius lucernã pro lychnorum sustentatione,siue candelabro accepit. Lychnum verò seu lychnuchum pro lampade ipsa ardente.

GEMELLIONES aurei, & argentei dicuntur,qua voce, quid significari possit,nisi vrceoli,vel ampullæ sint,non inuenio.

SACRARVM VESTIVM GENERA.

ANABOLAGIVM,alâs ANABOLADIVM,à verbo Græco ἀναβάλλομαι,quod est supra iaceo,vel reijco,appellabãt amictum album lineum:qui, quòd humeris imponeretur, superhumerale etiam vocabatur.

ALBA,scilicet vestis,vel camisia,hodie dicitur Camisium.

CINGVLVM à cingendo,corda,qua Pontifex cingitur.

ORARIVM vocabãt eam fasciã,quã nos stolam dicimus:alij velum,cui Romanus pontifex, & archiepiscopi palliũ super humeros imponunt, orariũ vocant.

MAPPVLAM verò,quam hodie manipulum appellamus, quæ à mappa, qua manuum sordes in mensa abstergimus,dicta est.

COLOBIVM est vestis sine manicis,ac mutilata,à κολοβὸν verbo Græco, quod breue,mutilatum,truncum significat,dicta. Qua olim virgines vtebantur, & sancti patres,vt Paulus Heremita. Expositor Romani ordinis in candidissimo (inquit habitu) colobionis,quo vel apostoli, vel apostolici viri vsi sunt, quum culparetur à quibusdam nuditas brachiorum. Siluester papa instituit,vt in ecclesiastico ministerio diaconi delmaticas,id est,tunicas manicatas,& candidas induerent, quales testatur Isidorus episcopus in Delmatia primùm contextas,qua etiam vsi sunt veteres. Lampridius in Commodo,Delmaticatus in publicum processit.

CASVLA,aliâs PLANETA,genus vestis,in sacris à Christianis sacerdotibus vsurpata,ἀπὸ τῆς πλάνης,id est,ab errore,dicta. Quoniam quum latissimo initio,& sine manicis esset,eius limbus super brachia,& scapulas proiectus,errabundus totũ corpus circumiret. Hodie ab vtraque parte concisa, antè & retro tantùm producitur vsque ad talos.

PALLIVM est fascia ex candida lana contexta,habens desuper circulũ humeros constringentem,& duas lineas ab vtraq; parte dependẽtes quattuor purpureas cruces,antè,retrò,à dextris & à sinistris: duplex quidẽ à sinistris,simplex à dextris, cui in tres partes cõciso,tres acus infigũtur,quib9 cõsuitur. Quæ omnia moralibus sunt repleta mysterijs,quorũ explicationẽ vide apud Innocẽtiũ III.lib.X. cap.XII. de sacro altaris mysterio. Dictũ aũt est,vt puto,à verbo Græco πάλλομαι, quod est vibror,agitor:nã circũ collũ super humeros vibrabatur,agitabatur,circũuoluebatur.

In

In VIII.Synodo Constantinopolitana IIII. posteriore sub Ioanne VIII. papa celebrata Sessione prima pallium vocatur ἀρχιερατικὴ στολή, Hoc est, pontificalis stola. Vbi illud scitu dignum, quod in ea synodo exponitur, quomodo Ioannes VIII. papa Photio mittebat palliū & Sandalia, vt ostenderet se eum in patriarchali Constantinopotana sede suscipere. Vbi sunt hæc verba: Quod Domnus noster Apostolicus admittit Domnum Photium in patriarcham, testatur pontificalis stola à summo pontifice Domno nostro Ioanne ad eum missa, quam propterea direxit, vt omnes intelligant, & certo sciant, Domnum Photium recipi à summo pontifice in patriarcham: cumq; hoc dixisset, dedit Photio pontificalem stolam, humerale indumentum, penulam, & Sādalia. Paschalis II. papa: Pallium (inquit) est insigne archiepiscopalis dignitatis, quod assumitur de corpore, id est, de altari B. Petri, in signum vnitatis apostolicæ sedis. Quod archiepiscopo electo apostolica sedes non tradit, nisi prius præstet pro fide, obedientia, & vnitate iuramentum. Antiquitus candidi agni sine macula nutriebantur à monialibus albis S. Andreæ prope S. Marcellum de Vrbe, posteà ea cura ad moniales S. Hagnetis extra Vrbem via Nomentana translata fuit: hodie est monialium turris speculi. Qui dominica in albis circuibant altare S. Petri. Ex eiusmodi agnis sumitur lana, de qua per easdem virgines pallia texuntur, quæ Papæ & archiepiscopis per manum primi diaconi initio ipsorum promotionis dari solent. Qui nisi accepto pallio, neminem episcopum consecrare possunt. Eo etiam, præter archiepiscopos, vtuntur episcopi quidā ex priuilegio, vt Lucensis, & ex decreto Marci papæ Ostiensis, in consecratione Romani pontificis. Gregorius papa vetuit aliquid pro susceptione pallij solui. Quod decretum confirmarunt Leo II. & Vrbanus II. summi pontifices.

MITRA, seu MITHRA, à Persis sol dicitur, aliquando pro primario sacerdote ponitur, vt apud Apuleium lib. vltimo, ipsumq; Mithram illum suum sacerdotalem præcipuum sacrorum ministrum decernit. Mitra etiam sine aspiratione significat quoddam capitis ornamenti genus, quo primùm Mœonij, deinde Aegyptij, Syri, Phryges, Lydij, & Persæ vsi sunt. Erat autem pileum acutum. Accipitur & pro muliebri corona, ad ornatum capitis adulescentularum, ex qua pendebant fasciolæ, quæ phylla dicebantur, quòd florum instar dependerent. Virg. IX. Aeneid.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Episcopi Christianorum mitra vtuntur, quum rei diuinæ operam dant, quæ pileus lineus, vel è serico albo est, in altum porrectus, & in duas cuspides diuisus. Fiunt mitræ aureæ vnionibus, & gemmis ornatæ. Quarū vsum in Romana ecclesia non ante sexcentos annos esse opinor.

OFFERTORIVM, syndonem sericeum, seu linteamen significat, in quo populorum oblationes reponebantur, ab offerendo dictū A quo etiam ea Missæ pars vocatur offertorium, quæ dicebatur tempore oblationis.

FANON etiam appellabatur linteamen illud, quæ vox Germanica esse videtur, à quibus vela illa ex hastilibus dependentia fanen vsque hodie appellantur. Guilielmus Durātes, cum fanone candido exponit cum mappula alba, & nitida. Hodie Veronæ in patria mea linteamina sericia, & depicta ex hastis dependentia, & in supplicationibus deferri solita, confanones vocantur.

NACVS pro naccho intellexerunt veteres Christiani Romani pannum laneum rubrum, quo equorum sellam dum pontifex equitabat, cooperiebant, à verbo Græco νάκος, quod lanam siue vellus significat, deriuatum.

DE STATIONIBVS VRBIS ROMAE LIBELLVS.

Vum stationum rei in Vrbe notissimæ, admodum obscura initia sint, non alienum quoq; à meo instituto fore existimaui, si breuiter, quæ de stationibus collegi, in medium adferrē. Atqui vt à vocis significatione initiū sumam: Statio propriè dicitur ipse standi actus, vnde omnes de quibus mox dicā, significationes fluxere. Nam primùm statio dicitur locus, in quo naues aut milites tuto ad tempus stant, vel in quo frequēter consistunt. Id autem ex Virgilij Æneidos II. & XII. atque è Q. Curtio intelligitur. Ille.

Nunc tantum, sinus & statio malefida carinis. Item:

Frangere nec tali puppim statione recuso.

Item: cognitum id per exploratores, qui stationes hostium fuerant ingressi. Hinc metaphoricè statio pro temporaria habitatione accipitur. Cicero ad Atticum lib. VI. Athenis statio mea nunc placet. Sumpta est hæc translatio à loco littorali, vbi naues ad tempus subsistunt. Statio etiam appellatur locus ad custodiam assignatus, quando milites stantes vigilant. Virg. Aeneidos lib. IX.

Semantq; vices statione relicta.

Hinc milites stationarij. Statio quoque dicitur officina, in quam multi conueniūt, vt de aliqua re decerni possit, vel vt ius dicatur. Gell. lib. XIII. cap. XIII. Quæsitum essen emini in plerisq; Romæ stationibus, ius publice dicentium. Et Iuuenalis Satyra XI....... omnis conuictus, thermæ, stationes omne theatrum. Stationis nomen vel à militia Romana, vel ab alia harum significationum tractum, & vsurpatum, vt alia multa in Christianorum veterum vsu hæsit. Nam quemadmodum milites stationem faciebant stantes, & præsidium certo in loco agitantes, ita & Christiani. Tertullianus libro de oratione: Si statio de militari exemplo nomen accipit (nam & militia Dei sumus) vtiq; nulla lætitia sine tristitia obueniens, castris stationes militum rescindit. Et in libro de ieiunio aduersus Psychicos: Venit de exitu domini, quem etsi semper commemorari oportet sine differentia horarum, impressuis tamen cum eis secundum ipsum stationis vocabulum, addiscimus. Nam & milites nunquam immemores sacramenti magis stationibus parent, &c. Stationis enim voce significabant antiqui Christiani actum quendam corporis, quo in sacris conuentibus orantes stabant, nunc in hac basilica, nunc in alia conuenientes, nonnunquā apud martyria, id est, martyrum sepulchra, Deum stantes, & attenti precabantur, quod præcipue fiebat Dominico die. Tertullianus in libro de corona militis, de milite Christiano loquens: Iam (inquit) & stationes aut alij magis faceret quàm Christo, aut & Dominico die quando nec Christo? Quæ vt accuratius intelligantur, illud scitu dignum est, apud veteres Christianos inter plura duo fuisse comprecationum genera: Primum, cùm genibus flexis: alterum, cùm stantes orarent. Historia de legione Fulminatrice Christiana in expeditione Germanica M. Antonini, quæ exercitui in ardentissima siti pluuiam precibus à Deo (Tertulliano teste in Apologetico & ad Scapulam) impetrauit, indicant, orantes genibus flexis prouoluisse se in terram, eumque orandi ritum antiquissimum, & certissimum fuisse omnibus sæculis apparet. Clemens vltimo stromatum refert, orantes solitos abijcere sese in terram: quod de geniculis adorare in libro de Corona militis, & geniculatio in libro ad Scapulam vocat Tertullianus. Quando non (inquit) geniculationibus & ieiunationibus nostris etiam siccitates sunt depulsæ? Idem testatur Origenes homilia IIII. in Numeros. Aliud porrò precandi genus erat, cùm stantes orabāt: quod

quod de geniculis non adorare vocat idem Tertullianus, quem orandi morem die dominico, & per totum id tempus, quod inter Pascha & Pentecosten est, vsurpabatur. Tertullianus in libro de corona militis: Die dominico ieiuniũ nefas duximus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate à die Paschæ in Pentecosten vsq; gaudemus. Quamobrem precationes illæ stationes vocantur, quarũ subinde veteres doctores meminerũt Tertullianus eas ad arã factas solenniores indicat in libro de oratione: Solennior (inquit) erit statio tua, si ad aram Dei steteris, accepto corpore Domini & reseruato: vtrũq; saluti est, & participatio sacrificij, & executio officij. Testatur in libro de ieiunio, eas stationes interdũ in Vesperam vsq; productas esse, sic: Arguunt nos Psychici, quòd ieiunia propria custodiamus, quòd stationes plerũq; in Vesperã producamus, quòd etiã xerophagias obseruemus, siccantes cibũ ab omni carne, & omni iurulentia. Idem stationes sępe cõmemorat, vt lib. II. ad vxorẽ: Vt si statio facienda est, maritus de die cõdicat ad tabernas: si ieiunia obseruanda sunt, maritus eadẽ die conuiuiũ exerceat: Si procedendum erit, nunquã magis familiæ occupatio adueniat. Dies stationibus solennes recenset in libro de ieiunio contra Psychicos: Stationes dies suos habent quartæ, & sextæ feriæ. Et infra: Cur Stationibus quartã & sextã sabbati dicamus, & ieiunijs parasceuẽ (id est, Sabbatũ) Et in lib. de fuga in persecutione: Tunc & fides in expeditione sollicitior, & disciplinatior, in ieiunijs, & stationibus, & orationibus, & humilitate. Et in libro de oratione: similiter de stationũ diebus: Nõ putant pleriq; sacrificiorũ orationibus interueniendũ, quòd statio soluenda sit accepto corpore domini: & in libro de ieiunio aduersus Psychicos: Propterea per singulas diximus species ieiunationũ xerophagiarum (id est, aridorũ ciborum nihil iuris habentiũ comestionũ) stationũ. Et paulo infra: Quomodo in nobis ipsam vanitatẽ ieiunationũ & xerophagiarũ & stationum denotatis? Et paulò infra: Conuentus illi stationibus prius & ieiunationibus operari norũt. Vbi perpetuo ferè stationibus ieiunia adiungit. Nam ante solennes illos cõuentus ieiuniũ præmittebãt. Meminit eius gestus & D. Cyprianus in sermone de oratione Dominica: Stamus (inquit) ad orationem: orabant aũt orientẽ versus, vt in Apologetico refert Tertullianus. Hinc stationis vocabulũ in hoc ferè sensu, Vrbi Romæ notissimũ est ex antiquitate relictũ, ipsa etiã obseruatione veteri per manus tradita, & retenta. Nam veteres Romani pontifices statis quibusdã diebus, pręcipueq; in Quadragesima, & festis, ad diuersas Vrbis Romæ ecclesias accedebant, vbi sermone vel cõcione ad populũ adstantem habita, & oratione ad Deum facta, diuina mysteria posteà cum clero, & populo Romano celebrantes, participabant. Qui actus statio appellata est, à significatione, quã Cicero libro VI. ad Atticum vsurpauit, pro temporaria videlicet habitatione, vel etiã à stando, quod in his accedẽtes populi starent. Has stationes, hoc est, ad diuersas ecclesias solennes processiones, & conuentus cõmemorant, Auctor actorũ Damasi papæ, & Anastasius Bibliothecarius in vita Hilari papæ. Ille quidẽ sic: Populus Romanus per Cœmeteria martyrũ stationes sine clericis celebrabat. Et paulò infrà: Felix Vrbem inrupit, & stationem in Iuli Basilica Transtiberim dare præsumit. Hic verò: Hic constituit in Vrbe ministeriales, qui circumirent constitutas stationes, fecitq; Scyphum aureum ansatũ vel stationariũ librarũ VIII. pro vsu stationum. Per ministeriales autem, clericos idoneos ad ministrandũ, & officiandũ in ecclesijs diebus stationũ intelligit. Quare diu fuerunt in Vrbe ad hoc Cãtores deputati, præbendas propterea habentes in ecclesia S. Mariæ de rosa, quũ non omnes ecclesię Vrbis haberent, tunc canonicos vel proprios clericos ad diuinũ officiũ peragendũ. Eas porrò stationes posteà S. Gregorius papa certo sub numero limitauit, totidẽ per totũ annũ statuẽs: videlicet, quattuor Dominicis aduentus, ferijs IIII. VI. & sabbato quattuor temporum, vigilia, & die natiuitatis Domini, sancti Stephani, S. Ioannis euangelistæ, sanctorum innocentium, Kal.

Ianuarij in circuncisione domini, Die Epiphaniæ, Dominicis in LXX. LX. & L. à feria quarta cinerum, vsq; ad Dominicam in Albis per totam quadragesimam, in litanijs maioribus, in die Sancti Marci, in Ascensione Domini, à vigilia Pentecostes, vsq; ad Dominicam Sanctæ Trinitatis exclusiue, in festiuitatibus S. Crucis, & anniuersaria dedicatione ecclesiarum S. Saluatoris, & sanctorũ Petri & Pauli apostolorum. Quibus diebus sequentes pontifices adiunxerunt Litanias triduanas ante ascensionẽ, solennia Beatæ Virginis Deiparæ, Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, & Natiuitatis: Item sanctorum Angelorum, S. Ioannis Baptistæ, sanctorum apostolorum Petri & Pauli, Laurentij, & aliorum quorundam martyrum, quorum posteà memoria exoleuit. Hinc Ioannes Diaconus libro secundo de vita sancti Gregorij papæ: Stationes (inquit) per basilicas, vel beatorum martyrum Cœmeteria secundum quod hactenus plebs Romana, quasi eo viuente certatim discurrit, solicitè ordinauit, per quas & ipse simul discurrens, dum adhuc eloqui præualeret, XL. homilias euangelij coram ecclesia diuerso tempore declamauit. Quare ego ex præscriptionibus homiliarum suarũ, stationes in ea ecclesia esse constitui, in quas eas habitas fuisse ipsarum index exponit. Petrus Mallius in libro historiæ sacræ: Sanctus Gregorius papa Romanum cantum, primicerium, & scholam cantorum instituit, docuitque. Ordinauit stationes propter pœnitentes, quas cum primicerio, cantoribus, regionarijs, accoluthis, cruce stationali præcedente, faciebat. Nam aliter in quadragesima vsque ad Pascha, & aliter in albis dominicis diebus & festiuitatibus sanctorum. Statuit antiphonas has processionaliter in quattuor temporibus de cantari: Deprecamur te domine etc. Multa sunt domine peccata nostra, etc. Parce domine parce populo tuo, etc. In litanijs maioribus alias antiphonas ordinauit. Fecitque ad sanctum Stephanum æphanotrophium, vbi Primicerius & cantores manerent, qui iugiter essent cum pontifice, episcopis, cardinalibus, diaconis, regionarijs, accoluthis, cubicularijs, qui eum custodirent, & essent ei bonum testimonium. Et Gelasij papæ ordinatione repetita, sanxit, vt essent per regiones diaconi, Cardinales, subdiaconi, & regionarij. In Vrbe verò vnaquæque ecclesia stationalis vicinã aliquam aliam ędem sacram habebat, in qua populus die stationis colligebatur, & ibi dicebatur collecta super populum collectum: & exinde omnes simul processionaliter ad ecclesiam, in qua erat statio, accedebant, solennique Missarum sacrificio & concioni intererant. Stationes autem, quæ celebrantur, sunt quæ suprà commemoraui, à Dominica prima aduentus, vsque ad Sabbathũ ante S. Trinitatem cum tribus ferijs quattuor temporum LXXVI. diebus numero tribus & octuaginta celebratæ. Nam die Natalis tres, & feria quinta, post quartam dominicam quadragesimæ duæ stationes sunt. Ad quas autem ecclesias, & quot vicibus, nunc statio fit vel olim fuerit, paulò infrà sigillatim aperiam. Illud tantũ in summa aperire placuit, nostro tẽpore stationes esse in quinq; ecclesijs patriarchalibus, omnibus XXVIII. Titulis, excepto. SS. Nerei & Acchillei, quatuor diaconijs, sex titulis nouis, & S. Maria Rotunda. Sunt autẽ omnino ecclesiæ, in quibus nunc statio est, tres & quadraginta stationes XXCVI. diebus XXCIII. Pius IIII. nostro tẽpore Thermas Diocletiani ecclesiã S. Mariæ Angelorum dedicauit, & stationem in ea concessit Sabbato post III. Dominicam Quadragesimæ.

STATIONES, quæ nostro tempore in singulis Vrbis ecclesijs per annum celebrantur.

¶ In basilica Patriarchali Lateranensi sunt stationes VIII.

Dominica prima quadragesimę vetustissima est statio, cuius in homiliarũ XL. S. Gregorij papę libro mentio extat.

Dominica palmarum.

Feria V. in cæna domini.

Sabbato sancto.
Sabbato in albis vetustissima à tempore S. Gregorij papæ.
Feria III. Letaniarum triduanarum ante ascensionem domini recens statio.
Sabbato ante Pentecosten.

❡ In Basilica Patriarchali S. Petri apostoli in Vaticano sunt stationes XIII.
Omnibus quattuor Sabbatis quattuor temporum.
Dominica III. aduentus Domini.
In Epiphania domini vetustissima statio ante mille annos.
Dominica in Quinquagesima vetustissima statio.
Feria II. Paschæ vestustissima statio.
In die S. Marci in Letanijs maioribus vetus statio.
Feria IIII. Letaniarũ triduanarũ ante Ascensionẽ Domini recens statio.
In Ascensione Domini vetustissima statio.
In Pentecoste vetustissima statio.

❡ In Basilica Patriarchali S. Pauli Apostoli extra muros Vrbis via Ostiensi sunt stationes quinque:
In die SS. Innocentium.
Dominica in Sexagesima.
Feria IIII. post quartam Dominicã Quadragesimæ.
Feria III. Paschæ vetustissima statio.
Feria V. post Pentecosten.

❡ In Basilica Patriarchali S. Mariæ Maioris in Exquilijs stationes XII.
Dominica prima Aduentus Domini.
Singulis quartis ferijs quattuor temporum.
In Vigilia Natalis Domini.
Media nocte in prima Missa Natalis Domini ad præsepe vetustissima statio.
In Missa maiori Natalis Domini.
Die S. Ioannis Euangelistæ.
Feria IIII. maioris hebdomadæ.
In die sancto Paschæ vetustissima statio à tempore vsq; S. Gregorij Papæ.
Feria II. Letaniarum triduanarum ante Ascensionem Domini recens statio.

❡ In Basilica Patriarchali S. Laurentij extra muros sunt stationes tres:
Dominica in Septuagesima vetustissima statio.
Dominca II. in Quadragesima.
Feria IIII. post Pascha vetustissima statio ante mille annos.

❡ In Titulo S. Mariæ in Transtiberim sunt stationes duæ:
In Circumcisione Domini Kal. Ianuarijs.
Feria V. post II. Dominicam Quadragesimæ.

❡ In Titulo S. Chrysogoni statio Feria II. post Dominicam pasionis.

❡ In Titulo S. Cæciliæ statio Feria IIII. post. II. Dominicam Quadragesimæ.

❡ In Titulo S. Anastasiæ sunt stationes tres:
Die Natalis Domini in Missa Auroræ.
Feria III. post primam Dominicã Quadragesimæ.
Feria III. post Pentecosten.

❡ In Titulo S. Laurentij in Damaso statio Feria III. post quartam Dominicam Quadragesimæ.
Feria IIII. Letaniarum triduanarum ante Ascensionem Domini est collectio.

❡ In Titulo S. Marci statio Feria II. post quartam Dominicam Quadragesimæ.
In die S. Marci in Letanijs maioribus ibidem est collectio.

❡ In Titulo S. Martini in montibus statio Feria v. post quartam Dominicã Qua-

dragesimę, quam quum exoluisset, restituit Paulus Papa IIII.

¶ In Titulo S. Sabinæ statio Feria IIII. Cinerum.

¶ In Titulo S. Priscæ statio Feria III. maioris hebdo madæ.

¶ In Titulo S. Balbinę statio Feria III. post II. Dominicam quadragesimę.

¶ In Titulo SS. Nerei, & Achillei olim erat statio Feria II. maioris hebdomadæ, nunc exoleuit.

¶ In Titulo S. Xysti statio Feria IIII. post Dominicam III. quadragesimæ.

¶ In Titulo S. Marcelli statio Feria IIII. de Passione.

¶ In Titulo S. Susannæ statio Sabbato post III. Dominicam quadragesimæ.

¶ In Basilica SS. XII. Apostolorum sunt stationes sex, omnibus sextis Ferijs quatuor temporum.

Dominica IIII. Aduentus Domini.

Feria V. post Pascha.

¶ In Titulo S. Quirici statio Feria III. de passione.

¶ In Titulo S. Eusebij statio Feria VI. post IIII. Dominicam quadragesimæ.

¶ In Titulo S. Pudentianæ statio Feria IIII. post III. Dominicam quadragesimæ.

¶ In Titulo S. Vitalis statio Feria VI. post II. Dominicam quadragesimæ.

¶ In Titulo SS. Marcellini, & Petri statio Sabbato post secundam Dominicam quadragesimæ.

¶ In Titulo S. Clementis statio Feria II. post II. Dominicā quadragesimę.

¶ In Titulo S. Praxedis statio Feria II. maioris hebdomadæ.

¶ In Titulo S. Petri ad vincula stationes duæ.

Feria II. post primam Dominicam quadragesimæ.

Feria II. post Penthecosten.

¶ In Titulo S. Laurentij in Lucina statio Feria sexta post tertiam Dominicam quadragesimæ.

¶ In Titulo S. Crucis in Hierusalem stationes tres:

Dominica II. Aduentus.

Dominica IIII. in quadragesima.

Feria VI. Parasceues.

¶ In Titulo S. Stephani in Cœlio mōte stationes II.

In die S. Stephani vetustissima.

Feria VI. de Passione.

¶ In Titulo SS. Ioannis, & Pauli statio Feria VI. post cineres.

¶ In Titulo SS. quattuor coronatorum statio Feria II. post IIII. Dominicam quadragesimæ.

¶ In Diaconia S. Mariæ in Dominica statio Dominica II. quadragesimæ.

¶ In Diaconia SS. Cosmæ, & Damiani statio Feria V. post IIII. Dominicam quadragesimæ.

¶ In Diaconia S. Gregorij in velabro statio Feria V. post cineres.

¶ In Diaconia S. Nicolai in carcere Tulliano statio Sabbato post IIII. Dominicam Quadragesimæ.

¶ In Diaconia S. Hadriani collectio Feria II. Letaniarum triduanarum.

¶ In Diaconia S. Mariæ Nouæ collectio Feria III. letaniarum triduanarum.

¶ In Archipresbyteratu olim nunc Titulo S. Ioannis ante portam Latinam statio Sabbato de Passione.

¶ In Archipresbyteratu olim, nūc Titulo S. Apollinaris statio Feria V. de Passione.

¶ In Monasterio, & nouo Titulo S. Laurentij in Paneperna statio Feria V. post primam Domincam Quadragesimæ.

¶ In Monasterio, & nouo Titulo S. Siluestri in Cāpo statio Feria V. post IIII. Dominicam Quadragesimæ.

¶ 1 In Monasterio,& nouo Titulo S. Pancratij statio Dominica in Albis.

¶ 4 In Archipresbyteratu, S. Mariæ Rotundæ aliâs Pantheon statio Feria VI. post Pascha.

¶ 2 In Archipresbyteratu nunc Monasterio,& nouo titulo S. Triphonis statio Sabbato post cineres.

¶ 3 In Monasterio,& nouo titulo S. Mariæ Angelorum in Thermis Diocletiani Sabbato post III. Dominicā Quadragesimę.

Sunt omnes Ecclesiæ	XLIIII.
Stationes	XXCVII.
Diebus	XXCIII.

Posteaquā stationum seriem ordine ecclesiarū enumerato recitauimus, nunc ad faciliorem lectoris intelligentiam, maioremq; cōmoditatem, easdem, seruato dierum ordine, repetemus.

Dominica igitur prima Aduentus Domini statio ad S. Mariam Maiorem.

Dominca secunda statio ad S. Crucem in Hierusalē, olim ad S. Petrum. Ex indice Homiliarum D. Gregorij.

Dominica III. statio ad S. Petrum, olim ad SS. Marcellinum, & Petrum. Ex indice Homiliarum D. Gregorij.

Feria IIII. statio ad Presepe, aliâs ad S. Mariam Maiorem.

Feria VI. statio ad SS. Apostolos.

Sabbato in XII. lectionibus statio ad S. Petrum, olim ad S. Ioannem Baptistam. Ex indice Homiliarum D. Gregorij.

In omnibus ieiunijs quattuor Tēporū, similiter eædē sunt stationes.

Dominica IIII. Aduentus Domini statio olim ad S. Petrum, posteà diu vacauit, nunc est ad SS. Apostolos.

In Vigilia Natiuitatis Domini statio ad S. Mariam Maiorem,

In 1. missa eiusdem noctis statio ad Presepe vetustissima.

Manè statio ad S. Anastasiam.

In missa maiori antiquitus statio ad S. Petrum, nunc ad S. Mariam Maiorem.

In die S. Stephani statio in ecclesia eius, quæ est in Cœlio monte.

In die S. Ioannis Euangelistæ statio Laterani olim, nunc ad S. Mariam Maiorem.

In die SS. Innocentium statio ad S. Paulum, vbi sunt reliquiæ eorum.

In octaua Natiuitatis Domini, antiquitus vacabat, posteà à Callisto II. Papa facta est statio ad S. Mariam Transtiberim, vt ex eius bulla liquet.

In Epiphania Domini statio ad S. Petrum.

In Purificatione Beatæ Mariæ statio ad S. Mariam Maiorem.

In Septuagesima statio ad S. Laurentium extra muros vetustissima.

In Sexagesima statio ad S. Paulum, olim ad S. Petrum.

In Quinquagesima statio ad S. Petrum.

Feria IIII. cinerum statio ad S. Sabinam.

Feria V. statio ad S. Georgium.

Feria VI. statio ad SS. Ioannem, & Paulum.

Sabbato statio olim ad S. Laurentium in regione III. posteà diu vacauit, hodie ad S. Triphonem.

Dominica in Quadragesima statio Laterani.

Feri II. statio ad S. Petrum ad vincula.

Feria III. statio ad S. Anastasiam.

Feria IIII. statio ad S. Mariam Maiorem.

Feria V. antiquitus vacabat, postea facta est statio ad S. Laurentium in Paneperna

Feria VI statio ad S. Apostolos.

Sabbato in XII. lectionibus statio ad S. Petrum.

Dominica secunda Quadragesimæ, antiquitus vacabat, posteà facta est statio ad S. Mariam in Nauicula, aliâs in Domnica.
Feria II. statio ad S. Clementem.
Feria III. statio ad S. Balbinam.
Feria IIII. statio ad S. Cæciliam, vbi corpus eius requiescit.
Feria v. statio ad S. Mariam Transtiberim tituli Callisti.
Feria VI. statio ad S. Laurentium in Lucina.
Sabbato statio ad sanctos Petrum, & Marcellinum.
Dominica III. Quadragesimæ statio ad S. Laurentium foris muros.
Feria II. statio ad S. Marcum.
Feria III. statio ad S. Pudentianam.
Feria IIII. statio ad S. Xystum.
Feria v. statio ad sanctos Cosmam, & Damianum.
Feria VI. statio ad S Laurentium in Lucina.
Sabbato antiquitus vacabat, posteà facta est statio ad S. Susanam. Pius IIII. papa adiunxit S. Mariam Angelorum in Thermis Diocletiani.
Dominica quarta Quadragesimæ statio ad S. Crucem in Hierusalem.
Feria II. statio ad SS. quattuor coronatos.
Feria III. statio ad S. Laurentium in Damaso.
Feria IIII. statio ad S. Paulum.
Feria v. duplex statio ad S. Siluestrum in campo Martio, & ad S. Martinum in Montibus à Paulo IIII. restituta.
Feria VI. statio ad S. Eusebium.
Sabbato duplex statio, olim ad S. Laurentiũ foris muros, quæ exoleuit: & hodie ad S. Nicolaum in carcere Tertulliano, quæ durat.
Dominica de Passione statio ad S. Petrum.
Feria II. statio ad S. Chrysogonum.
Feria III. statio ad S. Cyriacum in Thermis olim, nunc ad SS. Quiritum, & Iulitam.
Feria IIII. statio ad S Marcellum.
Feria v. statio ad S. Apollinarem.
Feria VI. statio ad S. Stephanum in Cœlio monte.
Sabbato quando D. Papa dabat elemosynam ad S. Petrum duplex statio, ad S. Ioannem ante Portam Latinam, quæ in vsu est, & ad S. Petrum, quæ exoleuit.
Dominica Palmarum statio Laterani in Basilica S. Saluatoris.
Feria II. duplex statio, antiquitus ad SS. Nereum, & Archileum, quæ abrogata est. & hodie ad. S. Praxedem, quæ durat.
Feria III. statio ad S. Priscam.
Feria IIII. statio ad S. Mariam Maiorem.
Feria v. statio Laterani.
In Parasceue statio ad S. Crucem in Hierusalem
Sabbato Sancto Laterani.
In Pascha manè statio ad S. Mariam Maiorem, in Vesperis verò ad S. Ioannem in Laterano.
Feria II. statio ad S. Petrum manè, in Vesperis Laterani similiter.
Feria III. statio ad S. Paulum, in Vesperis Laterani.
Feria IIII. statio ad S. Laurentium extra muros.
Feria v. ad SS. Apostolos, olim Laterani.
Feria VI. statio ad S. Mariam ad Martyres, aliâs Rotundam.
Sabbato in Albis statio Laterani.
Dominica in Albis statio olim Laterani, nunc ad S. Pancratium.

In leta-

In letanijs maioribus collectio ad S. Marcum, statio ad S. Petrum.
Feria II. letaniarum collectio ad S. Mariam Maiorem, statio Laterani.
Feria III. cellectio ad S. Sabinam, statio ad S. Paulum.
Feria IIII. collectio ad S. Eusebium, statio ad S. Laurentium extra muros.

ALIAS.

Feria IIII. collectio ad S. Crucem in Hierusalẽ, statio ad S. Laurentiũ foris muros.

NVNC.

Feria II. collectio ad S. Hadrianum, statio ad S. Mariam Maiorem.
Feria III. collectio ad S. Mariam Maiorem, statio Laterani.
Feria IIII. collectio ad S. Laurentiũ in Damaso, statio ad S. Petrum.
In Ascensione Domini statio ad S. Petrum.
Sabbato Pentecostes statio Laterani.
Dominica Pentecostes statio ad S. Petrum.
Feria II. statio ad S. Petrum ad Vincula.
Feria III. statio ad S. Anastasium, aliâs S. Anastasiam.
Feria IIII. statio ad S. Mariam Maiorem.
Feria V. statio ad S. Paulum.
Feria VI. statio ad SS. Apostolos.
Sabbato in XII. lectionibus statio ad S. Petrũ, olim ad S. Laurentiũ.
In solennitatibus S. Crucis statio Laterani in Basilica S. Saluatoris.

VARIETAS IN STATIONIBVS.

Dominica II. Aduentus olim statio erat ad S. Petrũ, nunc ad S. Crucẽ in Hierusalẽ.
Dominica II. Aduentus Domini olim statio erat ad S. Io annem Baptistam, nunc ad S. Petrum in Vaticano.
Dominica IIII. Aduentus Domini olim statio erat ad S. Petrum, nunc est ad SS. Apostolos.
Die Natalis Domini ad Missam maiorem olim statio erat ad S. Petrum, nunc est ad S. Mariam Maiorem.
In die S. Ioannis Euangelistę olim statio erat Laterani, nunc est ad S. Mariã Maiorẽ.
In octaua Natalis Domini olim vacabat, hodie est ad S. Mariam Transtiberim.
Dominica in Sexagesima olim erat statio ad S. Petrum, nunc est ad S. Paulum.
Sabbato post cineres olim statio erat ad S. Laurentium in regione III. hodie est ad S. Triphonem.
Feria V. post primam Dominicam in Quadragesima olim vacabat, hodie est ad S. Laurentium in Pane & perna.
Dominica II. Quadragesimæ olim vacabat, hodie est ad S. Mariam in Dominica.
Sabbato post III. Dominicã Quadragesimæ olim vacabat, hodie est ad S. Susannam, & S. Mariam Angelorum.
Feria V. post IIII. Dominicam Quadragesimæ olim duplex erat statio: ad S. Siluestrum in Campo Martio, quæ nunc etiam perdurat, & ad S. Martinum in Montibus, quam abrogatam renouauit Paulus quartus.
Sabbato post quartam Dominicam Quadragesimæ olim duplex erat statio.
Ad S. Laurentium foris muros, quæ nunc exoleuit, & ad S. Nicolaum in carcere, quæ nunc in vsu est.
Sabbato de Passione, duplex olim statio erat:
Ad S. Petrum, quæ exoleuit, & ad
S. Ioannem ante Portam Latinam, quæ nunc perdurat.
Feria II. maioris hebdomadæ duplex olim statio erat:
Ad SS. Nereum, & Achilleum, quæ exoleuit, &
Ad S. Praxedem, quæ nunc in vsu est.

Die S.Paſchæ duplex olim erat ſtatio:
Manè ad S.Mariam Maiorem vetuſtiſsima, quæ nunc frequentatur,& ad Veſperas Laterani.
Feria II.Paſchæ duplex olim ſtatio erat:
Manè ad S Petrum vetuſtiſsima,quæ perdurat,& Veſpere in Baſilica S.Saluatoris.
Feria V.poſt Paſcha duplex olim erat ſtatio:
In Baſilica Conſtantiana,quæ exoleuit,& nunc eſt ad SS.Apoſtolos.
Dominica in Albis olim erat ſtatio in Baſilica; Conſtantiana,quæ etiam deſijt, & Nunc ad S.Paneratium.
In letanijs maioribus in die S.Marci olim collectio erat Laterani,nunc ad S.Marcum,ſtatio verò ad S.Petrum.
In letanijs maioribus,quas triduanas vocant,ante Aſcenſionem Domini vetuſtiſſimis temporibus ſub Leone III. Anno Domini DCCC.
Feria II.collectio erat ad S.Mariam Maiorem,ſtatio verò ad Lateranum.
Feria III. collectio erat ad S.Sabinam,ſtatio verò ad S.Paulum.
Feria IIII.collectio erat ad S.Crucem in Hieruſalem,ſtatio verò ad S.Laurentium foris muros.
Poſterioribus vero temporibus feria IIII.collectio ad S.Euſebium,ſtatio autem ad S.Laurentium extra muros.
Noſtris porrò tēporibus feria II.collectio ad S.Hadrianū,ſtatio verò ad S.Mariam (Maiorem.
Feria III.collectio ad S.Mariam Nouam,ſtatio autem Laterani.
Feria IIII.collectio ad S.Laurentium in Damaſo,ſtatio verò ad S.Petrum.
Sabbato quattuor Temporum Pentecoſtes olim ſtatio erat ad S.Laurentium, quæ exoleuit,& nunc eſt ad S.Petrum Apoſtolum.
Feria VI.quattuor temporum Septembris olim ſtatio erat ad S. Clementem,quæ exoleuit,& nunc eſt ad SS.Apoſtolos.

STATIONES ANTIQVAE,QVAE NOSTRIS temporibus exoluere.

Dominica prima poſt octauam Paſchæ ſtatio ad S.Petrum.
Dominica II.poſt octauam Paſchæ ſtatio ad SS.Coſmam,& Damianum.
Dominica infra VIII.Aſcēſionis,quę de Roſa dicebatur,ſtatio ad S.Mariā Rotūdā.
Dominica prima poſt Trinitatem ſtatio ad S.Laurentium.
Dominica II.poſt Trinitatem ſtatio ad SS.Apoſtolos Philippum,& Iacobum.
Dominica III.ſtatio ad SS.Ioannem,& Paulum.
Dominica VIII.ſtatio in Baſilica Conſtantiniana.
Dominica poſt feſtum,S.Calliſti menſe octobris ſtatio, ad S.Mariā Tranſtiberim.
Dominica XX.ſtatio ad S.Clementem.
Pridie Kal.Decembris die S.Andreæ ſtatio ad S.Andream in Exquilijs.
Pridie Kal.Ianuarij die S.Silueſtri ſtatio ad S.Silueſtrum.
XIX.Kal.Febuarij ſtatio ad S.Felicem in monte Pincio.
XIIII.Kal.Februarij ſtatio ad S.Sebaſtianum.
XII.Kal.Februarij ſtatio ad S.Hagnem.
IIII.Nonas Februarij die Purificationis B.Mariæ Virginis collectio ad S.Hadrianum,ſtatio verò ad S.Mariam Maiorem.
VIII.Kal.Aprilis die Anunciationis ſtatio ad S.Mariam Maiorem.
V.nonas Maij ſtatio ad S.Crucem in Hieruſalem.
III.Idus Maij ſtatio ad S.Mariam ad Martyres,aliâs Rotundam.
IIII.Idus Maij duplex ſtatio ad S.Pancratium,& ad SS.Nereū,& Achilleum.
IIII.Nonas Iunij ſtatio ad SS.Marcellinum,& Petrum,via Labicana.
VIII.Kal.Iulij ſtatio in Baſilica Conſtantiniana.
III.Kal.Iulij ſtatio ad S.Petrum.
Pridie Kal.Iulij ſtatio ad S.Paulum.

VI.Nonas

VI.Nonas Iulij ſtatio ad SS.Proceſſum,& Martinianum.
IIII.Idus Auguſti ſtatio ad S.Laurentium extra muros.
XVIII.Kal.Septembris die Aſſumptionis ſtatio ad S.Mariam Maiorem.
XVI.Kal.Septembris ſtatio ad S.Mammam.
VI.Idus Septembris die Natiuitatis B.Mariæ Virginis ſtatio ad S.Mariã Maiorẽ.
XVIII.Kal.Octobris die exaltationis S.Crucis collectio ad Baſilicam S. Laurentij in Palatio,quæ dicitur Sancta ſanctorum,ſtatio Laterani.
XV.Kal.Nouembris die S.Lucæ ſtatio Laterani.
V.Idus Nouembris die Dedicationis Baſilicæ S.Saluatoris,ſtatio ad Baſilicam Lateranenſem.
XIIII.Kal.Decembris die Dedicationis Baſilicarum SS.Petri & Pauli,ſtatio ad vtriuſq; Baſilicas.
IX.Kal.Decembris ſtatio ad S.Felicitatem.

STATIONES,QVAE IN SINGVLIS BASILICIS EXOLVERVNT.

In Baſilica Conſtantiniana,Die Paſchæ ad Veſperas.
Feria II.Paſchæ ad Veſperas.
Feria V.poſt Paſcha.
Dominica in Albis.
In letanijs maioribus collectio.
In letanijs minoribus feria II.
Dominica VIII.poſt Trinitatem.
In die S.Ioannis Euangeliſtæ.
In inuentione S.Crucis.
In feſto S.Ioannis Baptiſtæ.
Die exaltationis S.Crucis.
Die S.Lucæ.
Die dedicationis Baſilicæ S.Saluatoris.

Ad S.Petrum.

Dominica II.Aduentus Domini.
Dominica III.Aduentus Domini.
Die Natalis Domini ad Miſſam maiorem.
Dominica in Sexageſima.
Sabbato de Paſsione.
Dominica prima poſt octauam Paſchæ.
Die Dedicationis Baſilicarum Apoſtolorũ.

Ad S.Paulum.

Feria III.Triduanarum.
Die commemorationis S.Pauli.

Ad S.Mariam Maiorem.

Feria II.Triduanarum collectio.
Die Purificationis
Die Annunciationis } Beatæ Virginis.
Die Aſſumptionis
Die Natiuitatis.

Ad S.Laurentium extra muros.

Sabbato poſt IIII.Dominicam Quadrageſimæ.
Sabbato quattuor temporum Pentecoſtes.
Dominica prima poſt S.Trinitatem.
Feria IIII.Triduanarum.
Die S.Laurentij.

Ad S.Martinum in Montibus.

Feria V.poſt IIII.Dominicã XL.eam reſtituit Paulus IIII.

Ad S. Anastasiam.
Feria IIII. cinerum collectio.
Ad S. Sabinam.
Feria III. Triduanarum collectio.
Ad SS. Nereum, & Archilleum.
Feria II. maioris hebdomadæ.
Die eorum solennitatis IIII. Id. Maij.
Ad SS. XII. Apostolos.
Dominica II. post S. Trinitatem.
Ad S. Eusebium.
Feria IIII. Triduanarum collectio.
Ad SS. Marcellinum, & Petrum.
Dominica III. Aduentus Domini.
Ad S. Clementem.
Feria III. quattuor temporum Septembris.
Dominica XX. post Trinitatem.
Ad S. Crucem in Hierusalem.
Feria IIII. Triduanarum collectio.
Ad SS. Ioannem, & Paulum.
Dominica III. post S. Trinitatem.
Ad SS. Cosmam, & Damianum.
Dominica II. post octauam Paschæ.
Ad S. Hadrianum.
Collectio in die Purificationis.
Ad S. Ioannem Baptistam.
Sabbato quattuor temporum Aduentus.
Ad S. Mariam Rotundam.
IIII. Idus Maij, Dies Dedicationis eiusdē, à Bonifacio III. Papa.
Dominica infra octauam Ascensionis, quæ de Rosa dicebatur.
Die S. Andreæ.
Die S. Siluestri.
Die S. Felicis.
Die S. Sebastiani.
Die S. Agnetis.
Die S. Pancratij.
Die SS. Processi, & Martiniani.
Die S. Mammæ.
Die S. Felicitatis.

Exoleuerunt stationes, quæ erant in earundem Basilicis, tempore S. Gregorij Papæ, vt ex indice homiliarum ab eo, in ijsdem Basilicis stationum diebus editarum, & Ioanne Diacono in eiusdem vitæ libro II. liquet.

BONI-

BONIFACIVS VIII. PAPA OMNES STATIONVM INDVLGENTIAS A PRAEDECESSORIBVS SVIS CONCESSAS CONfirmauit, vt ex hoc eius diplomate constat.

Onifacius Episcopus, seruus seruorũ Dei, ad perpetuã rei memoriam. Sublimi sedis apostolicæ solio diuina disponente clemẽtia præsidentes. Et si de cunctis orbis ecclesijs, iuxta nostri officij debitũ, indefesso sollicitudinis studio cogitemus, ad earum statum votiuũ & prosperum intendendo: de illis tamen, quæ almæ Vrbis latitudo sinuosa complectitur, eò propensius cogitare nos conuenit, & ad status & honoris earum incrementa felicia, opem, & operam, efficacius impartiri, quo nostris humeris illarũ cura dignoscitur specialius, & principalius imminere. Sanè frequenti cõsiderationis indagine perlustramus, & infra claustra pectoris solicita meditatione discutimus, qualiter doctor optimus ecclesiæ sanctæ lumen, beatus Gregorius, dum adhuc in terris gereret vices Christi, patriarchalibus, & quampluribus alijs eiusdẽ Vrbis ecclesijs, primò, pro vt tradit antiquitas, & alij postmodum Romani pontifices prædecessores nostri, ad honorem Dei, & salutem animarũ fidelium, quorum ad Vrbem ipsam de vniuersis ferè orbis prouincijs innumera confluit multitudo, de apostolicæ sedis liberalitate munifica, diuersorũ tenorum stationarias indulgentias cõcesserunt. Nos igitur prædecessorũ ipsorum vestigijs præ sollicitudinis studio inhærẽtes, & crebrius reuoluentes in intimis, quod in eadem Vrbe non sine supernæ dispositionis arbitrio gloriosorũ Principum orbis terræ, ac aliorum innumerabilia sanctorũ veneranda corpora requiescant: Et propterea non indignè volentes, ob diuinã, & Principum ac sanctorũ reuerentiã prędictorum, ecclesias ipsas, nec nõ, & eandẽ Vrbem, vtpote ipsius Romanæ ecclesiæ filiam spiritualem, & ad eius beneplacita exequenda dispositã, quam infra sacrariũ pectoris gerimus prædilectã honoribus condignis attollere, vberibus, prosequi gratijs, & præcipuis fauoribus confouere, ac animarum fidelium prouidere profectibus eorundem, vniuersas stationarias indulgentias supradictas eisdẽ ecclesijs sub quacunq; forma continentia, siue modo eis à prædecessoribus ipsis concessas, auctoritate apostolica, & ex certa scientia cõfirmamus, easq; obtinere volumus perpetui roboris firmitatem, & vt paternæ dilectionis affectum, quẽ ad Vrbem gerimus prælibatam, per effectum operis euidentius ostendamus: ac ipsam, & easdem ecclesias honoris, & gratię potioris impendio prosequamur, & saluti prouideamus vberius fideliũ prædictorum. Nos de omnipotentis Dei misericordia, & eorundem Principum beatorũ Petri, & Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui ad prædictas ecclesias à die cinerum, vsque ad festum resurectionis Dominicæ inclusiue, ex tunc proxime sequuturum, venerabiliter visitauerint, annuatim vnum annum & quadraginta dies, ac illis etiã, qui in statu huiusmodi existentes ad recipiendum benedictionis munus per summũ pontificẽ, qui pro tẽpore fuerit à prædicto die cinerum, vsq; ad festum ipsius similiter inclusiue super peregrinos, prout moris esse dignoscitur, faciendæ, deuotè accesserint, seu aliàs illi contigerit interesse, præter alias indulgentias consuetas, centum dies de iniunctis sibi pœnitẽtijs misericorditer relaxamus. Nulli ergo omninò hominũ liceat hanc paginam nostræ confirmationis, & relaxationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum prędictorum se nouerit incursurum. Datum Laterani VIII. Idus Aprilis, Pontificatus nostri, Anno Tertiò.

